

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL :

In România un an 10 lei
„ „ „ „ „ 6 „
In toate țările uniunii postale un an 12 „
„ „ „ „ „ 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA

APARE ÎN FIECĂRE DUMINICĂ

DIRECTOR :

C. RĂDULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR :

25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele librării și la depozitarii de ziare din țară

1 anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină : 10 lei.

No. 3.

DUMINICĂ 26 APRILIE 1909

Vol. 6.

SUMARUL

NOUȚĂȚI :

Amintirile M. S. Reginei despre d. D. A. Sturdza. — Prestigiul Universității și incidentul Iorga- Dragomirescu. — O scriere nouă a lui Vaschide. — Revista revistelor. — Bibliografii.

CHESTIUNI ACTUALE :

C. RĂDULESCU-MOTRU. *In chestiunea studenților universitari.*

A. LEROY BEAULIEU. *Influența culturii franceze în Orient.*

CRITICA LITERARĂ :

N. EM. TEOHARI. *D-na Izabela Sadoveanu-Evan și M. Sadoveanu.*

LITERATURĂ :

N. PORA. *Idealul...*

M. STROESCU. *Contra votului universal (Schită).*

THOMAS CARLYLE. *Minunea existenței.*

A. CEHOV. *Răsbunătorul. — Un câine scump.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

V. H. *Păstorii sub lumina științei.*

NOUȚĂȚI

Amintirile M. S. Reginei despre d. D. A. Sturdza

In excelenta revistă *Luceafărul*, care apare în Sibiu, găsim un articol semnat de M. S. Regina Elisabeta, în care se cuprind următoarele amintiri referitoare la fostul prim-ministru d. D. A. Sturdza.

«Arndt scria versuri și ne citea poeziile lui din vremuri trecute și de atunci. Îmi creștea inima când îl auziam. Ca valuri de foc se revărsau asupra mea povestirile războinice și-mi cuprindeau sufletul.

Cu toate povestirile lui n'am devenit însă unilaterală și

n'aș fi devenit-o chiar, dacă n'ar fi fost pe atunci în Bonn domnul Monard, un francez care și dânsul era adeseori oaspele nostru. Nu, căci mai venea la noi pe atunci și un tânăr dintr'o țară de tot necunoscută. El ne spunea că patria îi este Moldova și că limba lui strămoșească e cea românească. Era mic de stat și oacheș. Mai avea doi frați studenți la gimnaziul din Bonn, și mai mici și mai oacheși decât el. Cel mare se numea Dumitru Sturdza. Și Dumitru Sturdza vorbea despre țara lui cu aceeași dragoste aprinsă ca și Arndt despre Germania. Țara lui Sturdza era însă cu mult mai nefericită. Suferise în mai multe rânduri jugul străinilor și nu-și mai putea veni în fire; era împărțită în două : Moldova și Muntenia.

Mama l-a rugat odată pe Sturdza să spue un cuvânt în limba lui și mi-aduc aminte că a rostit cuvintele «a fi».... Și cel dintâi pe care l-am văzut și recunoscut pe peronul gării, când s'a oprit trenul care mă ducea la București, a fost Sturdza — Dumitru Sturdza, studentul universitar din Bonn, mai târziu de nenumărate ori prim-ministru».

* * *

* * *

Prestigiul Universității și incidentul Iorga-Dragomirescu

Cu ocaziunea incidentului petrecut în cancelaria Universității din București între d-nii profesori N. Iorga și M. Dragomirescu, s'a pus în discuție și modul cum trebuie înțeles prestigiul universității. Unele ziare au considerat dela început că fapta numiților profesori lovește în prestigiul corpului universitar. Și așa a crezut și d. Ministru al instrucțiunii publice care a dat pe cei doi profesori în judecata comisiunii disciplinare.

Incidentul este cunoscut. Dintr'un cuvânt aruncat fără intenție ofensătoare, d. N. Iorga s'a iritat intru atât, că a lovit cu bastonul pe colegul său; acesta din urmă și-a dezarmat adversarul într'un chip bruscat, de unde a rezultat căderea lui pe jos.

Acest fapt poate constitui o atingere adusă prestigiului universității? După părerea noastră numai într'un caz și anume, dacă s'ar dovedi că faptul a luat naștere dintr'o motivațiune infamantă pentru profesorii în cauză. Dacă acești profesori, buni oameni, ar fi venit într'o stare anormală în cancelaria universității; ori s'ar fi dușmănit mai dinainte pentru afaceri particulare neavuabile și și-ar fi continuat dușmănia în cancelarie; ori unul ar fi pus la cale incidentul pentru a micșora pe colegul său; în sfârșit, dacă în motivațiunea faptului s'ar găsi ceva alt, în afară de o simplă surescitare nervoasă, în care poate cădea ori și ce om dealtminteri, — atunci da, ar fi putut fi o atingere a prestigiului Universității. În cazul de față însă

s'a dovedit cu prisos, că nici unuia dintre cei doi profesori acuzați nu li se poate reproșa ceva infamant. Incidentul și-a avut pricina exclusiv în surescitarea de moment a d-lui N. Iorga, și în lipsa de tact a d-lui M. Dragomirescu. O pedeapsă, pe cât de ușoară chiar, nu ar fi avut rațiune. Gesturile pornite dintr-o surescitare momentană, din care lipsește cu desăvârșire ori și ce motiv reprobabil, nu pot fi pedepsite de o comisiune de judecată ci cel mult pot fi reprimite pe viitor de însuși autorul lor.

Comisiunea de judecată compusă din trei eminenti profesori: d-nii Matei Cantacuzino, dr. I. Cantacuzino și dr. Măldărescu, a dat o sentință dreaptă, achitând pe d-nii Iorga și Dragomirescu.

VERAX.

* * *

O scriere nouă a lui N. Vaschide

Zilele acestea a apărut la Paris *Essai sur la psychologie de la main*, o scriere pe care regretatul nostru compatriot N. Vaschide a lăsat-o în manuscris, și care a fost publicată de soția sa Victor'a N. Vaschide. Această scriere este poate cea mai complectă din câte se datoresc lui N. Vaschide. Ea cuprinde tot ce se știe astăzi pozitiv asupra subiectului cuprins în titlu. O vom rezuma-o în curând într-un articol special.

* * *

Revista revistelor

În numărul dela 15 Aprilie al revistei *La Revue*, d-nul Cabanes invocând niște noi documente arată că dezastrul suferit de Napoleon la Waterloo, se datorește în mare parte indispoziției provocate de o stare momentană bolnăvicioasă.

«Fără a tăgădui că Napoleon ar fi fost bolnav în ziua luptei dela Waterloo, nu credem că supărarea de care a suferit, oricât de dureroasă ar fi fost, să-i fi luat libertatea minții necesară în asemenea circumstanțe; și totuși nu vom prelinde că starea în care se găsea, șovăirile sale, lipsa de încredere în sine, n'ar fi fost fără să influențeze asupra sfârșitului bătăliei».

În *Revue de synthèse historique* N-rul pe Februarie d. profesor A. D. Xenopol începe un interesant articol asupra *Imaginației în Istorie*.

În prima parte a articolului, profesorul Xenopol în 5 concise capitole examinează rolul imaginației în creațiunile artistice, în viața practică și în știință.

Chestiunea cu care încheie această primă parte și pe care promite a o desvolta în numărul viitor, este dacă contribuțiunea imaginației în istorie este de natura imaginației artistice sau posedă caracterele imaginației științifice.

În numărul 3 din *Historische Zeitschrift* d-l profesor Xenopol A. D. vorbind de lucrarea d-lui Bernheim asupra *Metodei istorice și Filosofia istoriei* publică un foarte interesant articol asupra metodologiei și caracterului științific al istoriei sub titlul *Zur Logik der Geschichte*.

D. Mauriciu Lair publică în „*Revue bleue*“ din 10 Aprilie 1909 un interesant articol cu titlul: *Politica austro-germană în Balcani*. Autorul arată cum profitând de slăbiciunea unor state — a Rusiei bună-oară — și de indiferența sau interesele altora, Germania și Austria au căutat să-și întărească situațiunea lor și să devie niște puteri care să atârne greu în cumpăna echilibrului european.

Germania a urmărit întinderea influenței sale în Orient; în acest scop ea a împins pe Austro-Ungaria să dea lovitura cu Bosnia și Herzegovina, asigurând-o de sprijinul său. Pe de altă parte și-a impus autoritatea sa față de Rusia făcând-o

«prin dulci presiuni» să consimtă la anexarea Bosniei; singurul mijloc de a se exclude izbucnirea unui război sârbo-austriac. Apoi întărirea flotei sale a fost de natură de a servi Germaniei ca o armă preventivă în contra Angliei, mulțumindu-se, în ceea ce privește Franța, de a-i acorda mici satisfacțiuni în chestiunea Marocului.

Prin aceste mijloace recunoaște autorul acestui articol, «Europa apare actualmente scindată în două grupe, dintre care unul dă dovada unei trăinicii de neînvins pe când coesiunea celorlalte lasă din nenorocire de dorit».

Dar chestiunea nu e pe deplin aplanată. Slavii nu sunt de loc mulțumiți de combinația austro-germană; englezii sunt chiar îndârjiți că au fost așa de ușor puși la rezon. Francezii de asemenea au cam început să iasă din indiferența lor. De aceea e de temut că ziua de mâine ne va oferi surprize, având mai ales în vedere și turburările din imperiul otoman care vor tentă poate pe vreunul din puternicile State de a interveni pentru a-și încerca autoritatea.

În N-rul 24 al *Jurnalului de medicină din Paris* d. Emmanuel Chamvelot într-un articol *Babesioarele* propune o nouă denumire maladiilor rezultate din secrețiunea microorganismelor *Babesia* descoperite de profesorul nostru V. Babeș încă din 1888 și mai târziu studiate de doctorul Staicovici.

X. & Y.

A apărut *Studii Filosofice* de sub direcția D-lui C. Rădulescu Motru Vol. II Fasc. 5 cu următorul interesant și bogat sumar:

Ion Petrovici: Atomismul filosofic.

C. Antoniadă: Filosofia lui Henri Bergson II.

I. Ghibănescu: Partea educativă în învățământul secundar.

Eugen Porn: Psihologia și Cutremurul din Messina.

Dino Provençal și Luigi Parmeggiani } Cutremurul din Messina: Insemnările unor salvați.

Comunicări

Dr. I. Iacobovici: Turburări psihice în urma unei fracturi cu infundare în regiunea frontoparietală stângă.

Dr. Petre Bernfeld: Clinica psihiatrică a Prof. Kraepelin-Bibliografii:

O ediție franceză a Eticei lui Spinoza (A. Șt. G.);

Pragmatismus de W. James (D. R.) L'optimisme de Schopenhauer de St. Rzewuski (M. I. M.)

Redacția București Bulev. Ferdinand 55

Prețul L. 1.50. De vânzare la principalele librării

Bibliografii

Dr. M. Beck, Unire și frăție, predică București 1909.

Benedetto de Luca, Limbele străine la congresul dela Craiova Buc. 1909.

I. Găvănescul, Demnitatea unui ministru sau cum scade prestigiul autorității publice. Buc. 1909. Prețul 50 bani.

Emil Staicu, Note și impresiuni cu privire la țara Lytiriei Buc. 1909. Tipografia Carol Göbl.

Ing. Marcel Porn, Situația industriei noastre de metal (Extras din *Revue du Petrole* 1909.

A APARUT

THOMAS CARLYLE

de C. ANTONIADE doctor în filosofie

— Prețul lei 3 —

De vânzare la principalele librării.

CESTIUNI ACTUALE

IN CESTIUNEA STUDENȚILOR UNIVERSITARI

Asupra felului cum își organizează studenții, universitari viața lor de toate zilele, în afară de timpul cât sunt ocupați cu ascultarea prelegerilor, atât autoritatea școlară, cât și din nenorocire, însăși studenții trec cu multă ușurință. După indiferența pe care o arată autoritatea școlară ar trebui să credem că felul cum își organizează studentul viața sa, în afară de Universitate, este fără influență asupra educației acestuia; și ar trebui să mai credem încă, judecând după indiferența pe care o arată foarte mulți studenți în această cestiune, că și în sufletul studentului ani de Universitate nu deșteaptă vre-un sentiment deosebit, decât poate pe acela al nerăbdării,— și anume de a-i vedea trecuți anii aceștia odată mai repede....

Aceasta este o greșeală pe care ar trebui să o regrete toată lumea, cât mai curând.

Imi pare că regretul începe să se simtă de pe acum în rândurile studenților. Manifestările lor din vremea din urmă îmi dau această convingere. I-am văzut în cursul stagiunii teatrale din iarna aceasta, aplaudând cu frenezie scenele de viață studentescă din *Heidelbergul de altă dată*. Zilele acestea când au jucat în beneficiul societății lor o piesă de teatru, au ales o piesă în care să descrie tot mediul universitar. Altă dată ar fi ales, în cazul cel mai bun, o piesă din repertoriul clasicității eline. Apoi în întrunirile lor intime revine din ce în ce mai des întrebarea dacă ar fi bine să se adopte un semn distinctiv pentru studenți, întocmai cum au studenții germani. Este vorba și de un viitor congres studentesc în care, după cum îmi afirmă cu încredere unul dintre dâșii, trebuie să se curme odată cu viața aceasta plină de anarhie, și să se dea o organizație corpului studentesc....

Este timpul, în adevăr. Starea actuală nu trebuie să mai dureze din momentul ce avem convingerea că poate fi înlocuită cu una mai bună. Și îndreptarea nu o aștept de la autoritatea școlară. Ar fi chiar rău ca autoritatea școlară să ia inițiativa unei schimbări. Indreptarea trebuie să vie de la studenții însăși, fiindcă numai atunci ea este durabilă și este de folos.

* * *

Studenții au pus în discuție propunerea de a se adopta un semn distinctiv în uniforma lor, în tocmai cum îl au și studenții germani. După părerea mea, această propunere ar trebui adoptată. Ea nu dă o soluție definitivă problemei noastre, dar indică un mijloc prin care se va ajunge mai ușor la soluția dorită.

Imi permit să viu în ajutorul studenților, cari vor susține o asemenea propunere, cu următoarele considerațiuni:

Semnul distinctiv pe care va fi să-l adopte studenții în uniforma lor, nu trebuie socotit ca o podoabă de

vanitate, ci el este simbolul unui angajament pe care și-l iau studenții de a se controla pe viitor mai riguros în conduita lor. Studentul trece astăzi anonim în mijlocul societății. Anonimatul acesta favorizează sentimentul lui de libertate, este drept, dar favorizează în acelaș timp și indulgența către sine însuși. Acela ce se știe neobservat, are mai puține motive de a se controla. Semnul distinctiv din uniformă înlesnește tocmai acest control, în dauna sentimentului de libertate poate... Dar sentimentul de libertate se poate ușor câștiga mai târziu, pe când deprinderea de a se controla nu se mai câștigă vrcodată, dacă nu s'a câștigat la timpul când trebuia. Pe deprinderea de a se controla pe sine însuși, se sprijină, cum știm, educațiunea caracterului.

Studentul anonim este expus să imiteze mai ușor exemplele de conduită rea din jurul său, căci calitatea de student, ține o prea scurtă durată de timp pentru a putea trezi în sufletul celui ce o are un sentiment puternic de distincțiune; semnul din uniformă însă, cascheta în culori, cocarda sau eșarpa, trezesc mai curând acest sentiment nu direct, ci indirect prin sugestiunea ezercitată de oamenii de distincțiune din jurul studentului. Studentul știindu-se recunoscut, se ambiționează să corespundă ideii pe care și-o fac aceștia despre el. Semnul din uniformă este ca o sentinela pe care onoarea ne obligă să o apărăm: el însuși nu dă o nobleță sufletului celui ce-l poartă, dar sugerează celor ce-l văd ideia că purtătorul este un suflet nobil: și această sugestiune poate mult; poate tot. Care armată își lasă sentinela la voia soartei? Care student nu se va simți obligat să respecte simbolul pe care îl afișează în vederea tuturor?

Apoi mai mulți studenți în grup, când rămân anonimi în mijlocul societății, n'au o moralitate superioară fiecărui student în parte, ci mai curând inferioară. Un grup de studenți însă în uniformă manifestă cu totul alt suflet. Indulgența față de coleg dispare când purtarea lui periclitează prestigiul grupului. În grup, pot fi studenți, ce-i drept, și când sunt anonimi, dar atunci grupul nu este vizibil și pentru alții... Este puternică sugestiunea care te cuprinde, când te știi observat ca grup! Pe aceasta nu o cunosc studenții noștri, și cu toate acestea ea constituie pârghia cea mai eficace pentru ridicarea nivelului lor moral.

A te face de bună voie să fii arătat cu degetul, este de sigur o pornire sufletească puțin lăudabilă, dacă scopul urmărit este să-ți satisfaci numai vanitatea; dar când scopul urmărit este să te supui controlului tuturor și înainte de toate controlului tău însuși, atunci aceasta nu mai este o pornire puțin lăudabilă, ci este o pornire de curaj. Studenții cari au convingerea că își pot impune o asemenea conduită consequentă și morală, n'au decât să încerce: vor avea surpriza atunci să găsească în ochii celor din jurul lor nu surâsul de batjocură, ci o privire de admirație pe care ei n'au cunoscut-o încă. Să facă ei numai încercarea! Dar să facă încercarea numai aceia cari au convingerea că vor putea să continue.

* * *

Dar sunt și obiecțiuni. Sunt negreșit, și tocmai din acelea puternice, cum știe să le iscodească românul, când este să scape de o obligațiune...

Intâia, de ordine înalta umanitară: portul uniformeii întreține sentimentul de servilism! În uniformă, studentul nu se simte liber. Nu se simte liber de ce? Care este stăpânul care amenință să aservească sufletul studentului? Angajamentul ce și-l ea el însuși de a se purta corect pentru a face onoarea simbolului ales? Onoare celui ce are curajul să alerge după așa stăpân! E drept că proverbul popular zice: alerg după stăpân, dă Doamne să nu găsească.

A doua obiecțiune, de ordine patriotică: portul uniformeii ar însemna să măimuțărăm pe germani! Se înțelege, este o mare rușine pentru noi, Români, să măimuțărăm pe germani! Dar de fapt îi măimuțărăm noi pe germani? Se leagă portul uniformeii de student așa de intim de firea poporului german, în cât împrumutarea acestui port și de studenții altui popor ar însemna numai decât o măimuțărare?

Dar atunci să încetăm și cu portul nostru al oame-nilor maturi, «portul nemțesc» cum îi zic țărani, pentru a deveni neaoși și originali. În definitiv, germanii să nu fi măimuțărât și ei pe alții? De ce le—am recunoaște numai lor dreptul de prioritate?

O singură obiecțiune serioasă rămâne, dar pe aceasta nu o putem spune noi, ci trebuie să și-o spue, dacă există, numai ei, studenții între ei, și pe șoptite: lipsește curajul.

C. RĂDULESCU-MOTRU

INFLUENȚA CULTUREI FRANCEZE ÎN ORIENT

— Un articol al profesorului A. Leroy Beaulieu —

Sub impresiunea vie a «imperializmului cotropitor» sub care se desfășură ultimele evenimente de seamă din Orientul Europei, profesorul Leroy Beaulieu într'un articol apărut în ultimul număr al publicațiunii «Revue des deux mondes» — *La langue française et les révolutions de l'orient* — plin de un legitim patriotism — încearcă să arate că dacă Franța prin politica ei desfășurată în ultimul timp a putut să lase a fi «distanțată pe terenul comercial, industrial, maritim etc., nu numai de puteri vechi ale ei rivale, dar și de «puteri parvenite», totuși își menține dreptul de putere mondială și are o sfântă datorie, de a păstra moștenirea trecutului, contribuind la a menține și desvoltă influența morală și materială pe care a avut-o limba și spiritul francez în trecut, având încă dreptul chiar la o serioasă influență culturală în Europa.

Revoluțiunile petrecute în ultimul timp în situațiunea unor state din Orientul Europei — între care e și România amintită — fiind de natură a deschide popoarelor respective orizonturi de viață nouă fac pe d-l Leroy Beaulieu să întrevadă viitoare împrejurări favorabile pentru răspândirea culturei franceze în aceste părți.

Chestiunea aceasta a fost pusă încă din 1903 de sociologul rus J. Novicow în lucrarea sa «*L'Expansion de la nationalité française. Coup d'oeil sur l'avenir*

— sprijinită de *Ferdinand Brunetiere* prin articolul «*Une apologie de la langue française*» — publicat în *Revue des deux mondes* (1 Iunie 1903) și în 1907 reluată din nou de Novicow prin articolul «*La langue auxiliaire au groupe de civilisation européen*» (*Revue des deux mondes*, 1 Dec. 1907).

Nu vom intra în examinarea acestei chestiuni — de mare importanță, de altfel — ci vom căuta să arătăm cari sunt temeiurile cari îndreptățesc frumoasele aspirațiuni de viitor ale d-lui Beaulieu.

1. Ceeace împinge popoarele din orient către cultura franceză, zice d-l Beaulieu, este nu atât simpatia pentru Franța, cât «*sentimentul propriului lor interes, un fel de instinct național*».

Popoarele de pe malurile Dunării amenințate de curentul german care se exercită din ce în ce mai puternic pe diferite terenuri în peninsula balcanică, cearcă «a-și întări naționalitatea în contra încalcărilor germanizmului».

Neputând totdeauna să se apere pe terenul economic, ele se sforțează să-și mențină sau să-și recucerească independența nu numai pe terenul politic, dar și pe așa numitul teren al culturei. Pentru a-și asigura mai bine independența politică și autonomia lor națională caută a înlătura de pe frunțile lor, fără a izbuti în totdeauna, orgoliosul jug al greoaiei culturii germanice, născocind mijlocul de a se sustrage ca dela un fel de sclavie intelectuală. Neavând în propria lor fire, în tradițiunile uneori pe jumătate șterse de secole, în civilizațiunea prea tânără încă sau prea puțin originală, în literatură de eri născută sau reînviată, în limba cu orizont mărginit, cu ce să reziste presiunii influențelor germane și să contrabalanseze greoaia cultură a nordului, sunt constrânși pentru a se emancipa de tutela sa să caute un punct de sprijin la străini într'o civilizațiune, o limbă, o literatură; destul de vii și destul de puternice pentru a ține piept forțelor intelectuale ale nordului germanic, și tot deodată destul de clare și destul de umane pentru a fi accesibile generoaselor eforturi ale popoarelor tinere».

Acesta este mobilul care a provocat și alimentează curentul *Panslavist*, destul de puternic în ultimul timp.

Totuși limba rusă admisă ca o limbă intermediară în lumea slavă «cu toată bogata sa literatură este încă prea tânără în științe și în cultură chiar, prea novice și prea nesigură în politică și în regimul constituțional pentru a oferi popoarelor în ferberea creșterii și geloase de emancipare, puternica hrană modernă de care are nevoie robustul lor apetit». De aceea toate popoarele slave ale orientului se întorc spre cultura franceză, Tutulor celorlalte popoare vecine slavilor: Unguri, Români, Greci — clara limbă franceză le apare nu numai ca un instrument de emancipare, dar și de cultură umană și națională totdeodată, Cea ce le atrage spre limba franceză nu e o fantazie pasageră sau o vanitate neșocotită; ci este conștiința însăși a trebuințelor lor naționale, legitima dorință de a se liberă de cotropirele unei culturii străine care, cucerindu-i și asimilându-i ar riscă să-i desnaționalizeze.

Ceeace este pentru orientul Europei, curentul *pangermanist*, este în lumea popoarelor musulmane ale Asiei și,

chiar ale Africii și între popoarele Americii latine, curentul de cucerire anglosaxonă.

Și aici tot cultura franceză e salvatoarea individualităților naționale.

2. Politica dezinteresată pe care a făcut-o Franța în orient, de atâta timp, față cu ambițiunile cuceritoare ale vecinilor noștri, i-a câștigat multe simpatii între popoarele balcanice.

* * *

Pentru a învedera și mai mult temeinicia observațiilor sale, D-l Leroy Beaulieu examinează mai de aproape la toate popoarele balcanice, dezvoltarea sentimentului național în luptă cu orice tendințe de asuprire și încearcă a arăta înfrângerile ce le crede firești să le sufere cultura germană în orientul Europei. Din această înfrângere crede că cultura franceză nu va putea decât să câștige.

Ungurii, popor vechiu și tânăr în același timp, mândru de îndepărtatele sale amintiri și de viguroșii săi strămoși, trăgându-și forța și încrederea din depărtatele sale tradițiuni, popor cu structură încă aristocratică, iubitor a da ca temei a revindcărilor sale, prezente și viitoare, drepturile imprescriptibile ale Coroanei Sfântului Ștefan, sunt foarte doritori de a șterge pretutindeni de pe pământul unguresc urmele lungii dominațiuni germane, simbol al supremației străine. Ne minunăm uneori de grija pe care o pun de a șterge de pe monumentele lor, de pe pietre, străzi, gări și drumuri de fier, cuvintele și numele germane; suntem tentați, ca străini, mai familiari cu limba lui Goethe decât cu cea a lui Petöfy, să taxăm această goană contra a ceea ce e german de naționalism strâmt și meschin.

«Ne pare prea puțin liberal ca, într'un oraș mare ca Budapesta, unde aproape toată lumea înțelege germana să nu se tolereze nici teatru, nici școală germană.

Pentru a continua să fie în legătură cu Europa, Ungurii trebuiesc să se servească de un instrument altul decât limba lor națională și acesta nu poate fi decât limba franceză care nu numai că a avut o mare influență în redesteptarea popoarelor și mai ales a poporului maghiar,—dar astăzi continuă a fi îmbrățișată cu multă simpatie și cu mult interes, în același timp.

Sârbii și Bulgarii, popoare de țărani, «nu au nici o veche nobilime, nici o nouă și bogată burghezime, abea dacă posedă astăzi o clasă mai înaltă. Inteligența, cum zic ei imitând pe Ruși, intelectualii, cari formează capul unei națiuni, nu fac decât să se ridice din masele populare; cum ar putea să aibă ei această cultură rafinată tradițională și ereditară, care se întâlnește adesea la frații lor din Rusia sau la vecinii din Ungaria și România?»

Totuși numărul tinerilor sârbi și bulgari cari își completează studiile în Franța se mărește din ce în ce.

Serbia atât de viu amenințată în existența sa națională prin anexarea Bosniei și Herzegovinei, simte destul de puternic roadele «binefăcătoare» nu numai ale culturai germane, dar mai ales ale prietenoasei și proteuitoarei politice austriace.

Cu cât e mai amenințătoare presiunea politică sau economică exercitată asupra-le dela Nord sau dela Est,

cu atât mai mult cultura lor națională, sufletul poporului au nevoie de a fi apărate contra seducțiilor sau contra încălcărilor culturii străine. Pentru a nu fi dominați sau desnaționalizați, în inteligența și în ființa lor intimă de orgolioasa cultură germanică, Sârbii, formați la școlile Austriei și Germaniei sunt cei dintâi cari să simtă că le trebuie, în afară, un sprijin capabil de a contrabalansa *cultura germană*; și acest sprijin, cea mai mare parte recunosc că nu-l pot găsi decât în libera cultură franceză.»

Bulgarilor nu le e de ajuns că și-au proclamat și li s'a recunoscut independența și regalitatea; pentru a o asigura și a o întări, vor să-și fortifice în toate domeniile naționalitatea și să o emancipeze în același timp de urmele pe cari le-a putut lăsa jugul secular al Sтамбулului sau al Bizanțului.

Poporul bulgar vrea să se «desorientalizeze» să se modernizeze și cum pentru această dublă sarcină, simte că îi trebuiesc conducători sau profesori, preferă să-i caute acolo unde nu are nimic de temut, de unde nu i-au venit nici odată decât sfaturi de libertate și vorbe de prietenie». Și aceasta nu e decât Franța.

Vorbind despre *România*, profesorul Beaulieu constată că limba franceză e mult mai răspândită și literatura mult mai gustată ca în tinerile state slave — «limba franceză este în România semnul unei bune educații, cheia care deschide saloanele societății înalte — și afirmă că dacă vom îngădui mult încă influența germană, vom avea să suferim mai târziu însemnate atingeri a vieții noastre naționale. Speranța d-lui Beaulieu este că, devenind liberi am devenit un popor cu individualitatea noastră proprie, avem sentimentul *latinității* noastre bine definit și nu vom întârzi să ne căutăm salvarea adăpându-ne din izvorul culturii latine.

Pe *Greci*, de asemenea îi îndeamnă d-l Beaulieu în scurte cuvinte dacă vor să iasă din izolarea lor etnică, să ia din Franța adevăratul sâmbure al civilizațiunei moderne.

* * *

Dacă în decursul secolului XIX în *Turcia* limba franceză a avut preponderența așa de mare în cât nu numai că în școlile germane și engleze se reclamă predarea ei, dar chiar jurnalele engleze simțeau trebuință ca în corpul lor să îngăduie coloane scrise în limba franceză, ultimele evenimente din Turcia, groaznicele, zbuțumări pentru o viață nouă, dar totuși națională — ale tinerilor turci, inspiră oarecare îngrijorare profesorului Beaulieu, în privința viitorului limbei franceze.

Deși «promotorii revoluțiunii otomane în mare parte sunt elevii Franței și proclamă loial că în limba noastră, în universitățile Franței, în colegiile sau școlile noastre din orient, în cărțile sau în jurnalele noastre, în contra tuturilor vexațiunilor censurei și persecuțiilor poliței, au stors noutățile îndrăznețe, ideile emancipatoare cu care se laudă că vor reînoui vechiul orient; Franța a fost patria inteligenței lor; în franțuzește, imitându-ne, au învățat să bâlbăească aceste cuvinte de libertate, egalitate, progres, până acum aproape necunoscute în orient; dela revoluțiunile noastre au împrumutat generoasele și une ori amăgitoare formule pe

cari vor să le înscrie pe steagurile Islamului și cu cari îndrăznesc să creadă că îi vor da glorie și putere—; totuși acești tineri otomani «fiind turci și pretinzând să rămână turci, vor voi să facă limbii lor naționale, asiaticii lor idiome turanice, scrierei lor semitice împurutate din arabă, un loc din ce în ce mai mare în învățământ, în bancă, în afaceri ca și în guvernământ și în administrație și astfel se poate ca în loc ca prin revoluția turcă să fie stimulată expansiunea limbii franceze ca să fie, sau să pară, mai curînd oprită.

Că va fi o pozițiune destul de critică atât pentru naționalitățile din imperiul otoman, cari nu ar voi să admită și să întrebuițeze ca limbă oficială a statului, limba turcă cât și pentru statul constituit, care va lupta pe toate căile și va uză de toate mijloacele pentru a o impune, și că de aici pot să izbucnească conflicte destul de îngrijitoare, este afară din orice îndoială.

Precum însă promotorii prefacerilor din Turcia în toate revendicările lor luptă pentru europenizarea imperiului, civilizarea otomanilor, adaptarea lor la cultura occidentului nu se va putea face fără întrebuițarea unei limbi care să-i pue în legătură cu ideile și principiile civilizației moderne.

Franța n'are pretențiunea, zice d-l Beaulieu de a crede că Turcia nu poate să aibă alți preceptori ai civilizației occidentale decât pe francezi, «în sfortărea lor de desrobire și de educație europeană, Turcii sunt liberi să-și aleagă profesorii», dar crede d-l Beaulieu că limba franceză este pentru Turcia alimentul substanțial de care nu poate să se lipsească, fără să lăncezească și să piară. Ceeace a fost pentru Japonia insulară limba engleză, concludă d-sa, trebuie să fie franceza, limba regină a Mediteranei, pentru Turcia».

Chestiunea răspândirii cât mai adânci în masele poporului musulman a principiilor pe cari se bazează noua organizare a imperiului, chestiunea luminării și cultivării poporului prin școală, sunt punctele dela care depinde realizarea aspirațiilor și idealurilor junilor turci.

Dar cum organizarea învățământului ar costă sume de bani considerabil de mari, pe cari noul regim turcesc nu le-ar putea procura fără sporirea impozitelor și *eo ipso* fără a deveni mai mult odios contribuabililor prin obligațiile la cari îi impune, Turcia e menită a lăsa încă un timp oarecare colegiilor fundate de Europeni, sarcina luminării poporului.

În acest chip trebuiesc îngăduite poate încă mult timp școalele laice și congreganiste franceze — mult bănuite de proselitism catolic — școalele germane, engleze etc. cari într'o mare măsură și cu mari sacrificii, conlucrează la ridicarea imperiului musulman.

Deosebiri ivite în ultimul timp între școlile laice și școlile congreganiste fac ca până la un punct să scadă influența franceză în Turcia.

«Străinii totuși, închee d-l Beaulieu, sunt mai mișcați de analogii decât de opoziții. Acestor popoare — din orient — mult timp amuțite la umbra unui despotism înăbușitor, aceste două Franțe rivale, noua și vechea, apar, deopotrivă ca răspânditoarele spiritului nou, spirit de libertate și de egalitate, spirit de progres și de justiție care se desprinde spontan din școalele franceze ca și din însăși limba franceză».

CRITICA LITERARA

D-NA IZABELA SADOVEANU-EVAN

ȘI

M. SADOVEANU

D-l M. Sadoveanu nu se poate plînge că a fost sau este un scriitor necunoscut. Critica s'a ocupat de dânsul în repetite rânduri și mai totdeauna în mod favorabil. D-nii Maiorescu, Iorga, M. Dragomirescu, Ibrăileanu, Sanielevici, Lovinescu, d-na Izabela Sadoveanu-Evan în sfârșit, și alții, prin diferite reviste, și-au spus părerea lor. Dintre toți, d-na Izabela Sadoveanu, mi se pare, a vorbit cu cea mai multă căldură. Studiul său, dela început și până la sfârșit, îți dă impresia unei lungi povești sentimentale. Mulți cetitori, sunt sigur, nu vor fi simțit nici pe jumătate, în opera lui Sadoveanu, impresiunile pe cari le-a încercat scriitoarea de care ne ocupăm aici. Și vina, fără îndoială, trebuie să fie de partea cetitorilor, — căci ce e răspunzătoare d-na Izabela Sadoveanu, dacă aceștia sunt mai puțini impresionabili decât dânsa.

Se pot găsi totuși oare cari circumstanțe ușurătoare și pentru cetitori. Aceștia ar putea invoca motivul că d-na Izabela Sadoveanu-Evan e o femeie, și că prin urmare chiar dacă ar fi tot așa de inteligentă ca și Evan, le-ar fi greu, dacă nu imposibil, să simtă cum simte dânsa. Femeea, într'adevăr, nu exprimă decât foarte rar percepțiunea primă, lovirea directă a obiectului, ci numai sentimentele, durerea sau plăcerea ce redeșteaptă acea lovire. La dânsa percepțiunea se transformă imediat în sentiment, care crește, se întinde și ia proporții covârșitoare din prima clipă, așa încât ea ne dă mai mult rezonanța percepțiunii, decât percepțiunea însăși.

Jules Lemaître ne dă un exemplu bine ales, de cum procedează o femeie în redarea impresiunilor. Treceam pe sub un arbore în care cântă o pasăre. Femeile, mai toate, vor scrie: «Pasărea cântă vesel în frunziș...» Ceeace se exprimă prin această frază nu este primul moment al percepțiunii, ci ultimul. S'a descompus întâi percepțiunea, s'a despărțit, s'a deosebit aceea a auzului și aceea a vederii; s'a pus deoparte frunzele, de cealaltă cântecul pasărei, deși în realitate s'a perceput în același timp și frunzele și cântecul. Dar nu se oprește numai aici: După ce a analizat percepțiunea primitivă, ea caută a exprima mai ales sentimentul plăcerii ce a produs, și va scrie: pasărea cântă *vesel* 1)»

Omul este mai apt de a prinde și exprima percepțiunea în clipa în care se produce, înainte de a se descompune și de a se preface în sentiment. El caută cuvintele cele mai potrivite pentru a redă cetitorului *obiectul* însuși — nu impresia deșteptată de obiect —, așa cum l-a văzut el, cu simțirile sale și cu temperamentul lui particular. El se urcă așa zicând, până la punctul de plecare al impresiunii, pe care vrea să ne-o provoace prin viziunea directă a obiectului, iar nu să ne-o redea ca un ecou al impresiunilor sale proprii. Femeile par neaptele pentru acest fel de lucrare. În exemplul lui Lemaître, scriitoarea a fost presupusă că

1) Les Contemporains. 1-ère série.

va zice: «pasărea cântă vesel». Calificativul aici e cu totul subiectiv. O altă femeie, sau tot aceea, dar în alte dispoziții, va scrie desigur: «pasărea cântă trist». Impresiunile ei au fără îndoială ca punct de plecare atingerea cutărui sau cutărui lucru real; numărul și felul acelor impresiuni e determinat însă mai mult de împrejurările interne, de dispoziția sufletească în care se găsește. Un scriitor va căuta totdeauna să exprime impresia originală, neschimbată, așa cum i s'a prezentat lui în realitate, în prima clipă, ca percepție directă, el va scrie deci scurt și simplu: «Pasărea cântă».

* * *

Pentru d-na Izabela Sadoveanu, pasărea din arbore nu cântă nici vesel, nici trist — ci duios. Un cuvânt pe care noi, Românii, îl înțelegem foarte bine, dar pe care, pentru a-l explica unui străin, trebuie să recurgem la perifraze, să-i spunem, că duios înseamnă un amestec de bucurie potolită și de tristețe, de unde se desprinde o emoțiune puțin violentă, însă pătrunzătoare și prelungă. În loc de a trece pe sub un arbore în care cântă o pasăre, să ne închipuim că d-na Izabela Sadoveanu intră într-o bibliotecă și că începe a răsfoi volumurile lui M. Sadoveanu. Ea va fi impresionată în prima linie de suferințele femeii. Suferințele mătușii Anghelina, ale Anicăi Rădoiului, ale preotesei Mărioara mai cu seamă, o vor face să scrie:

«Unul din aspectele cele mai dureroase și mai dramatice ale vieții dela țară, e fără îndoială viața femeii «în căsătorie. În căsniciile bune, acelea în care femeia se privește ca o nevastă cu noroc, sunt totuși dureri fără nume prin care trece trupul și sufletul femeii». Aici suntem cu totul de acord cu d-na Sadoveanu. Femeia, nu știu de ce, în totdeauna inspiră mai multă compătimire! Pentru o femeie și un bărbat, egal izbiți de o nenorocire, mila noastră nu va fi nici odată la fel. Ea va fi pururea mai mare pentru femeie. Aprecierile pe cari le face d-na Evan asupra feței acesteia din opera lui Sadoveanu, le găsesc drepte și întemeiate. În alte părți însă, d-sa pune o mulțime de lucruri frumoase, pe cari ceilalți critici nu le-au putut descoperi. Iată de pildă cum apreciază d-sa romanul *Floare ofilită*:

«O pagină după cum se vede din istoria veșnică a omenirii, trăită sub ochii noștrii într'un colț de lume necunoscut, în suflete simple și umile: reintrarea treptată a unei căsnicii noi în făgașul comun, durerea cu care se stinge în suflet lumina tinereții și se ofilește floarea viselor și a poeziei, cu care ne îndrumă, murind în fiecare clipă, spre veșnicia morții și a necunoscutului... Felul subiectului și mai ales factura romanului care cse din obișnuit au surprins opinia publică iar romanul, *cel întâi care să merite acest nume în literatura noastră*, cu toate calitățile și frumusețile sale, a fost o operă nesocotită de critică... Trebuie să recunoaștem totuși că e o putere de talent deosebită aceia care a putut însufleți acest colț de lume mort, care a putut deșteptă interesul nostru pentru viața ce se scurge în căsuțele rare ce-par căzute în amorțeala unei veșnice ațipeli pe marginea drumului»

Aici, pentru d-na Sadoveanu, «pasărea cântă duios». Să vedem acum, cum cântă ea pentru un om. Dar

mai întâi să arătăm în câteva cuvinte cuprinsul acestui roman, ca să ne putem înțelege mai bine.

Floare ofilită este un roman social. În el se descrie atmosfera unui mic orașel — a Vășcanilor, în care se scurge monoton viața micilor funcționari dela primărie, dela judecătoria și a câtorva bătrâni pensionari. După cum viața unui sat se concentrează în *Crășma lui moș Precu*, tot așa viața Vășcanilor se concentrează în băcănia lui Trifanov, care este oarecum inima, locul de întâlnire comun al tuturor orașenilor mai răsăriți. Un tânăr Vasile Negrea, după o copilărie destrăbălată, se întoarce în Vășcani, unde devine funcționar și se însoară cu o fată, — Tinca, o ființă ca atâtea altele, nici frumoasă nici urâtă, dar bună gospodină și iubitoare. Aceasta e *Floarea ofilită*. Vasile Negrea se înstrăinează cu încetul de nevasta sa, iar Tinca, după o criză, înțelege că dragostea pentru dânsa s'a sfârșit și că de acum încolo trebuie să primească viața așa cum e, fără murmur.

Acesta este scheletul romanului, pe care de astă dată omul — noi îl alegem pe d. Eugen Lovinescu — îl apreciază astfel:

«Acolo (băcănia lui Trifanov) se adună micile haimanale administrative și petrec cu vinul turnat de mâna rotundă și mică a nevastei lui Trifanov. Petrecerile acestea n'au însă în ele nimic interesant, nimic semnificativ și te miri de ce banalitatea aceasta îți se aruncă de odată în ochi. În ce te poate privi? Nici nu te interesează, nici nu te mișcă... Alături de această lume birocratică, întinată în mici viții, care n'au meritul de a fi mai mari, ni se dă câteva icoane de bătrâni, foști funcționari sau moșieri... Acești bătrâni, sunt împreună cu respectabilele lor soții, grozav de banali... Bătrânii aceștia apar și dispar în romanul d-lui Sadoveanu, fără a ne atrage privirea, printr'o vorbă, printr'un gest. Viața lor se încheie la hultoane, la cafea și la preferans. Cugetarea lor se încheie la reflexii asupra vremii; vorba lor se mărginește la o repetiție stereoteapă de: «Ei brava, brava, asta îmi place!».

«Drama intimă ce se petrece în căsnicia lui Negrea, e foarte slab redată. Ea se reduce la câteva momente, la câteva lacrimi, după care vine liniștea resignată ce stăpânește pe Tinca. Această mică floare ofilită s'a resignat preă curând. Ceea ce e mai neplăcut însă, e fondul cu totul șters și larg schițat, din care se desprinde drama. Din tot romanul nu se pot cită decât câteva pagini cu senzațiile pe care le poate avea o tânără logodită și *ultima jumătate de pagină* a cărții, plină de o filosofie duioasă și foarte adevărată... Încolo romanul e lung și neinteresant.¹⁾»

Să se noteze că d. Lovinescu e un critic fin, cu multe simpatii pentru Sadoveanu, găsindu-se prin urmare în aceeași atitudine față de autor, ca și d-na Izabela Evan. Acesta este și motivul pentru care am recurs la d. Lovinescu, părerile mele asupra lui Sadoveanu urmând a fi arătate mai pe larg, într'un studiu aparte, pe care-l voi publica în *Convorbiri critice*.

* * *

1) Eugen Lovinescu. Pași pe nisip.

Astfel fiind lucrurile, cum se face de este o așa de mare deosebire între păreri d-nei Sadoveanu și ale d-lui Eugen Lovinescu? Cum se face că acei bătrâni banali, cari apar și dispar fără a atrage prin ceva, printr'o vorbă, pe d. Lovinescu, reușesc totuși să arunce pe d-na Sadoveanu într'o stare de melancolie, de pare că și «pendula bate clipele mai rar și sună ceasurile cu glas tremurător, când urmărim gesturile tacticoase ale bătrânilor, ce joacă preferans seara, în odaia cu mobile vechi lustruite, rechemând o clipă amintirile din mormântul trecutului și lăsându-le apoi să recază iar în pacea uitării lui?»

Motivul stă, cred, în faptul că d-na Izabela Sadoveanu nu reproduce impresia directă a lucrului văzut, ci mai mult rezonanța din sufletul său. Bătrânul de pildă, pentru d-sa, nu se poate desface de «amintirile din mormântul trecutului» și aceste amintiri ajung atât de puternice, încât bătrânul, numească-se el conu Andrieș, sau conu Grigore, sau conu Alecu, își perde personalitatea, particularitățile sale caracteristice, pentru a fi înlocuit cu un simbol,—bătrânețea, despre care d-na Sadoveanu ne va vorbi lung și cu emoțiune, închipuindu-și cu tot dinadinsul că se ocupă de conu Alecu, Grigore sau Andrieș.

Acest lucru i se întâmplă nu numai cu caracterizarea bătrânilor, dar și cu caracterizarea celorlalte persoane. E procedeu d-sale favorit. De aici rezultă adeseori multă confuzie, pentru că cititorul este îndreptat o clipă într-o anumită direcție, pe care apoi scriitoarea o părăsește ca să apuce de alta, așa încât, după un timp nu tocmai lung, cititorul și scriitoarea merg pe drumuri paralele, în loc de a merge pe unul și acelaș drum.

Să dăm un exemplu. Îl luăm din analiza pe care o face novelci *Moara părăsită*. E vorba despre începutul unei lupte:

«Personalitățile ce se deslușesc atât de bine în scenele duioase din clipele de răgaz în cari vin adieri de amintiri din viața dela vatra depărtată, fizionomiile vii din grupele ce glumesc în jurul focurilor, se șterg și se topesc în marea aceasta de oameni, cu o dungă de întuneric sub cușmele mari, *eroul necunoscut și obscur*, căruia-i datorim existența noastră națională¹⁾».

Cine este aici «eroul necunoscut și obscur căruia-i datorim existența noastră națională»? «Dunga de întuneric» sau «cușmele mari»? Cititorului i se prezintă un tablou, în care fizionomiile vii și diferite din clipele de răgaz, se topesc într'o întinsă mare de oameni. Esențialul aici este amestecul, acea topire a individualităților în clipa de a începe lupta, care șterge toate deosebirile. Cititorul este lăsat în fața acestui tablou, iar scriitoarea sare brusc în altă parte, la «eroul necunoscut și obscur», pe care noi îl bănuim că trebuie să fie poporul, sau «marea aceasta de oameni», — zicem că-l bănuim, pentru că din frază nu reese în mod deslușit. Cu alte cuvinte, dela niște noțiuni pur estetice, ne pomenim dintr'o dată, fără pregătire, împinși spre considerațiuni de ordin social.

* * *

Aceste salturi, se unesc uneori cu o prea mare îngrămădire de cuvinte pentru una și aceeași noțiune, de unde rezultă ca o ceață deasă, care acoperă și șterge ideea pe care vrea să o scoată la iveală. Într'un loc întâlnim următorul început de frază: «Din cele întâi scrieri cea ce surprinde e faptul că nimerește just, dintr'o dată, instinctiv și sigur!»...

Acest just, dintr'o dată, instinctiv și sigur, nu cred să fie tocmai just, nici potrivit pentru o limbă cu pretenția de a fi literară. Unele construcțiuni gramaticale, pe de altă parte, au ceva în ele, care-ți dă impresia de o însăilătură stângace și nefirească: «Moș Precu, care se *duce* acum cu mătușa Anghelina la biserică și *duc* un trai liniștit în gospodăria lor cuprinsă, *a fost* totuși calăul acestei ființe...». Fraza aceasta, în care întâlnim verbul mai întâi la singular, apoi la plural și după aceea iar la singular, silindu-ne să unim și să desfacem neconținut subiectele, nu ni se pare a fi un model demn de imitat. Un scriitor bun ar fi găsit, pentru aceeași idee, cu totul altă construcție. Exemple de felul acesta se găsesc multe la d-na Sadoveanu.

Din pricina generalităților care abundă în fiecare pagină și a stilului său încărcat, greoi, fără întretăeri potrivite de repaos, adică fără un ritm lămurit, critica d-nei Sadoveanu ne lasă o impresie de vag, de ceva plutitor, care nu alunecă pe pământ, dar care nu se poate înălța nici prea mult în sus. Critica, credem noi, nu e ținută să dea asemenea impresii decât în mod incidental, când natura subiectului o cere, și atunci încă cu rezervă, cu foarte multă rezervă, căci ea înainte de toate trebuie să fie explicativă, adică să lămurească cece este nelămurit, să descurce cea ce este încurcat, preschimbând emoțiune artistică în idee, în gândire cu înțeles, în judecată logică.

Critica d-nei Szabela Sadoveanu am putea-o numi impresionistă-poporanistă. Calificativul de impresionist s'ar putea aplica la urma urmei, o știu, mai fiecărui critic, pentru că nici un om nu se poate dezbrăca cu totul de el însuși, așa încât să nu pună nimic dela dânsul, din persoana sa, în judecățile pe cari le face. Reamintesc însă, că judecata literară este un raport între trei termeni: autorul, opera și criticul. Ea poate fi rezultatul a ceea ce pune autorul în opera sa, a ceea ce pune numai criticul, sau a ceea ce pune criticul și autorul. Un critic va fi deci cu atât mai bun, cu cât va fi mai în stare să facă abstracție de persoana sa, ca să poată judeca nepărtinitor și lucrurile ce nu cad în sfera gustului său.

D-na Izabela Sadoveanu, în ceea ce ne-a dat până acum, nu a ajuns încă la această din urmă treaptă. D-sa ca mai toate femeile, este stăpânită de ideea de a încânta, a mișca, a alina. «Tu faci pe cetitorii tăi mai triști — scria George Sand lui Flaubert —, eu vreau să-i fac mai puțin nenorociți». Iată o dorință pe care o întâlnim foarte des la d-na Izabela Sadoveanu, și pe care dealminteri o întâlnim și la d-na Sofia Nădejde, și la d-na Constanța Hodoș și la alte scriitoare ale noastre. D-na Izabela Sadoveanu înțelege viața numai când se scurge în picuri mărunte și line, — izbirile, furtunile prea mari

o înspăimântă și-i rățăcesc gustul, din care pricină d-sa va vedea brutalitate, acolo unde este poate adevărată putere. D-na Sadoveanu are intuiția lucrurilor delicate, dânsa simte fiorul suferințelor ascunse, a durerilor tainice, duioșia a ce a fost și nu mai este. Când o bucată literară cade într'unul din aceste domenii, putem fi siguri că ne-o va desluși pe deplin.

Această distinsă însușire, — datorită, probabil, elementului feminin — este adeseori stricată de preocuparea poporanistă. Multe din producțiunile literare se găesc neapărat în legătură și cu chestiunile sociale, atunci, firește, amestecul poporanismului este la locul lui. A-l lua însă ca punct de perspectivă în aprecierea tuturor manifestărilor literare, mi se pare o cale greșită. El poate atunci să întunece acel bun simț sigur și pătrunzător, acea fericită stare sufletească, largă, deschisă care se cere unui critic pentru a putea înțelege și judeca drept, nesfârșitele fețe ale frumosului. În cece privește pe d-na Sadoveanu, mai avem încă și o bănuială. D-sa scrie la *Viața Românească*. Se știe însă, că unii scriitori contribuie la reputația revistelor, și că unele reviste contribuie la reputația scriitorilor. Poporanismul d-nei Izabela Sadoveanu — vorbim de poporanismul exagerat — ar putea foarte bine să fie un caz de conștiință, un fel de impunere tacită, de obligație morală către cunoscuta revistă, care i-a deschis dela o vreme coloanele sale.

Spuneam la început că femeile inspiră de obicei mai multă milă, că între un bărbat și o femeie, egal izbiți de o nenorocire, compătimirea noastră pentru femeie va fi pururea mai mare. Acelaș lucru se poate spune și despre curiozitatea, interesul pe care-l trezește cineva. O femeie va fi totdeauna mai interesantă decât un bărbat, în condițiuni egale. Unui scriitor de pildă, de valoarea d-nei Izabela Sadoveanu, prin urmare cu destule însușiri literare, i s'ar fi putut întâmpla să rămână un ilustru necunoscut, și pentru critică și pentru public. Cece nu s'a întâmplat cu d-na Sadoveanu, și e bine că a fost așa.

N. EM. TEOHARI.

LITERATURA

IDEALUL...

După ce ne așezarăm pe terasă, înfiorați de siluetele mișcătoare ale popilor, Giuglan cu privirea întunecată își începă mărturisirea, trăgând lung din țigară.

De mult rămăsesem aproape singur cu teancul de ziare și reviste lângă mine. Nu mai puteam citi, mi-erău gândurile leneșe, pornite pe visare. Și privirea îmi alunecă în ploaia încetinită, perzându-se pe întinderea pieței goale de-alungul căreia tremură reflexul felinarelor în nenumărate dungi luminoase, nesfârșite, ca niște stâlpi enormi ai unui templu de demult.

Și închipuirea se desprinsese ușoară, intraripată. Nu mai eram în stare să-mi dau seama ce eră cu adevărat și ce nu, visiunea templului uriaș îmi prinse mintea de-a binele și cu cât ochii mi se perdeau mai adânc în labirintul acela de stâlpi înalți, subtili, făuriți par'că

de cine știe ce mare meșter, cu atât mi se deșteptă mai vie o amintire, punând stăpânire pe suflet. Se lămură tot dintr'odată și în suflet vibrară iarăș acordurile mistice ale orgei.

Stam rezimat de un stâlp, cu fruntea fierbinte lipită de marmura roșie ca sângele. Nu vedeam nimic, cu totul străin de puhoiul acela negru al mulțimei îngenunchiate, lăsându-mi sufletul dus de vraja muzicii. Și par'că roșul acela însângerat al marmurei intră în mine și-mi făcea sângele să arză și mai tare; iar acordurile orgei, departe de a mă potoli, mă cutremurară. Fără să-mi dau seama privirea mi se aținti într'o bancă, mă simții de-odată fulgerat de o privire, zării o față albă catifelată, mâini diafane împreunate pentru rugăciune și tot aurul unui păr isvorând de sub margenele unei pălării mari.

Am înțeles neliniștea ce mă cuprinsese cu câte-va clipe mai înainte și fascinat, nu mi-am mai putut desprinde ochii de pe copila îngenunchiată.

Din vreme în vreme îi întâlneam privirea și mă înfioram tot, ca în clipele când vream să-mi domolesc viscolul gândurilor, lipindu-mi fruntea de marmoră.

La sfârșitul slujbei am așteptat-o, am văzut-o bine. Cu atâta curiozitate, și cu atâta grije se uită la mine că nu mai pricepui nimic. Mă tulburai și mai mult și fără voie adusei mâna la cravată, îmi strecurai degetele prin păr și-mi simții tot sângele fugind spre inimă.

Am încremenit cu privirea răpită de silueta înaltă, sveltă a acestei arătări ce mă făcū să-mi pierd cumpătul și mă înfiorai din nou, simții sângele suindu-mi-se de astă dată la cap, isbucnind arzător sub fruntea învăpăiată.

Mult mă jucasem cu iubirea, fără să mă prind nici odată în laț. Și une ori vream, căutam să mă aprinz și eu ca alții, să iubesc și eu! Toate încercările rămăseră zadarnice... Nu și nu, trebuia să fiu rece, să biruie partea cea drăcească ce o avem cu toții în suflet; unii mai mult, alții mai puțin.

Unele credeau că m'au învins, că m'au scos din minți, străvăzând printre versurile mele o patimă nebună, fără stavilă. Iar eu rece, în clipa întâlnirii, începeam să fac jocuri de cuvinte, lăsând să mă creadă nebun biata naivă.

Turnam la poesii și scrisori de dragoste la câte cinci deodată, cu o îndemânare de Don Juan. Și unele mă credeau, suspinau chiar, fără să știe că eu râdeam cel dintâi de năzbâțiile mele.

Și n'o să uit nici odată o mică convorbire prinsă în colțul întunecos al unui salonaș. Citisem tocmai niște versuri într'un cerc select și eșisem puțin în balcon să mă răcoresc. Două inșe, una oacheșe, alta blondă, mă căutau; se opriră aproape de ușe:

— Mare poet! — zicea blonda.

— Și ce formă aleasă... — împlini cealaltă.

— Da să vezi ce scrisori îmi scrie...

— Și mie!

— Cum, și ție?

— E amoretat nebun de mine!

— Și de mine...

.....
Mi-am astupat urechile și cum le-am văzut dispă-

rând pe o uşă, am luat-o repede pe cealaltă. De atunci n'am mai făcut dragoste cu două prietene, în acelaş timp.

Mi-a rămas însă îngheţul sufletului şi siguranţa mişcărilor, fără să mă prinz în capcană nici odată.

Şi acum, aşă, dintr'o dată, m'am aprins în neştire şi mi-am perdut capul. Nu mai ştiu ce fac. Umblu ca un smintit de colo până colo, slujba am dat'o naibii, nu mă mai pot înţelege cu nimeni»...

Giuglan îşi trecu mâna peste ochi, vrând să ridice par'că un vâl după ei, aprinse o altă ţigare, şi dând drumul unui rotogol de fum spre lună, se uită la el cum se depărtează, cum se desface, şi cu privirea luată de alba vagabondă a nopţilor, urmă :

«Ce să-ţi mai spun? M'a prins italianca şi pace! A căutat să mă cunoască, atrăgându-mă prin saloanele pe unde se duce, mi-a laudat talentul lăsându-şi albasturul schimbător al privirii să-i alunece dulce în ochii mei, netezindu-şi cu degetele diafane, străvezii aproape, părul acela buclat, parfumat. Iar dintr'un colţ al salonului simţeam totdeauna privirea mamei ei, o femeie înaltă, severă, căruntă, care trebuie să fi fost tare frumoasă.

Îţi închipui câte volume cu versuri de ale mele am dat celor ce veneau p'acolo, dornic să mă cunoască toţi, să se vorbească mult de mine!

Numai ei, Silviei, nu i-am dat niciuna din cărţile mele. Vream să-mi ceară, şi nu mi-a cerut.

Dar tot împrăştiindu-mi versurile pe la cunoscuţii ei, am înmărmurit într'o zi văzând lada aproape goală. Dasem, dasem şi când trimise un librar după câteva exemplare din primul meu volum, văzui cu groază că nu mai am nici unul din «Visele spulberate!»

Ce sbucium fu pe mine şi ce amărăciune mă cuprinse când aflai că o «domnişoară aşă şi aşă... Silvia» venise de două ori după «Visele» mele.

Şi atunci mi-a venit în minte o vorbă a unui unchi ale cărui aritmetici le luam din pivniţă, în colaborare cu o verişoară şi le vindeam cu jumătate preţ la anticiar.

Bătrânul nu mi-a zis nimic, până într'o zi, când da o nouă ediţie la tipar. Uitându-se amarăt la mine, unchiul rosti, oftând :

— Băi, tu mi-ai epuizat o ediţie!

Şi acum, după atâţia ani, îmi venea pedeapsa. Cuvântul moşului îmi sună în auz ca un blestem.

Cartea nu se mai găsea nicăiri şi a trebuit să scot o ediţie nouă. Mă ajunsese blestemul unchiului, pe care îl auzii oftând, mulţumit de astă dată, din groapa lui.

Nici o dată n'am fost mai fericit ca atunci, când a apărut «Ediţia doua completată de autor»! Nu mă mai săturam privindu-mi volumul prin vitrine.

Sburam, cântam de fericire. A, ha! acumă mă are, mă cunoaşte!.. O noapte n'am dormit de fel dârldind de frig pe lângă casa ei, luat în ochi de gardist, aşteptând până târziu când se întunecă fereastra ei, îmbătându-mă de visele mele, fericit cum nu se poate închipui că în sufletul ei ard aceleaşi gânduri ca şi într'al meu.

Noaptea următoare am tremurat iarăşi, însă fereastra nu s'a mai luminat, cum nu mi-a mai luminat sufletul în nici una din nopţile cealalte.

Se înprimăvără, şi eu piercam. Veneam s'o văd şi i nu ştiam ce să fac. Aflai în sfârşit, că s'a dus undeva la o moşie a unci rude, şi mai aflai dela un om al casei că şi-a luat cu ea câte-va cărţi şi harfa— câte-va cărţi şi harfa! Citeşte şi cântă. Ce fericire!

După două săptămâni de chin, când credeam că o să nebunesc ne mai văzând-o, primii o scrisoare dela ea. Imi scria ea, fiindcă nu-i scrisesem eu nici o scrisoare nici un vers. Şi într'o românească delicios de stricată, se plângea că, «e singură, nu ştie ce-i lipseşte, deşi e atât de frumos acolo» şi încheind mai fiecare şirag de gânduri triste cu două versuri ale mele, din «a doua ediţie», ca într'un fel de refren plin de făgădueli :

«Numai pentru tine dragă

Pentru ochii tăi senini.»

Şi sfârşea rugându-mă să-i scriu şi ei o poezie, «înse faăa *i* şi tara *ă*, ca să o ţiu minte...»

Nu mai ştiam ce fac de bucurie, râdeam, săream, cântam. «Fără *i* şi fără *ă*...» Mi-am găsit idealul!..

M'am pus pe lucru. Zile de-arându-l m'am chinuit, mi-am isfovit mintea, fără să fac nimic... Fără *i*, şi fără *ă*!.. Şi gândurile îmi fugeau, imaginile se nimiceau, sburătorite de acel motto... «fără *i* şi fără *ă*...» Rămăneam pe scaun, cu mâinile moi, cu capul obosit, sfârşit, nenorocit...

Incepui să colind iară. Şi umblai ca un pierde-vară, muncind ceasuri întregi câte-o strofă, împedicându-mă în blăstemaţii «*i* şi *ă*». Inceştam pumnii, uitându-mă urît la lume şi auzind în urmă câte-o vorbă, în treacăt :

— Ei, nebunu dracului!

Treceam înainte fără să mă întorc. Mă aţinteam pe câte ceva cu încordare, făcând să se mai strângă încă doi-trei pe lângă mine şi porneam apoi râzând de curiozitatea stupidă a mulţimei, atât de uşor de aţâţat.

Apoi, stăpânit de o deprindere veche, aruncam priviri indiscrete prin magazinele de mode şi pe la «coaforii de dame». Şi odată întărziindu-mi privirea mai mult în salonul unui coafor de accia, zării într'un colţ o siluetă cunoscută şi fierul cleştelui umblând prin aurul unui păr pe care îl mângâiasem şi îl sărutasem dese ori în vise...

Eră idealul meu. Silvia! Am stat la câţiva paşi de vitrină şi-am zărit-o când s'a furişat repede sub coşul unci birji care o aştepta.

După două săptămâni am aflat de logodna ei cu un frumos ofiţer de roşiori. Nu mi-a mai scris, nici nu m'a poftit la nunta care se va face în curând.

Şi eu, care mă apucasem să învăţ italieneşte şi mă chinuiam să-mi spulber alte vise «fără *i* şi fără *ă*»!

Mă răsbun însă silindu-mă acum să scriu cu *ă* şi *i* cât mai mulţi! Aşa îmi mai vărs şi eu focul, fiindcă o iubesc de-a binele.

Nu mai ştiu ce-i cu mine, îmi vine să plâng, să ţip, să cânt şi mi-e frică de vitrinele afurisite!

O fi poate şi blestemul celor ce nu le-am spus şi m'au crezut prea mult. Ea, căreia i-am spus şi n'a crezut!»

Cu un suspin adânc, venit parcă din fundul sufletului, îşi încheie Giuglan povestea. Şi negrul norilor

ce cuprinseseră luna într'un cearcăn, îi întunecă fața, dându-i ceva din înfățișarea unui mort.

Iar el, înfiorat de lugubru aspect al plopilor cățarați spre lună, își plecă capul în piept, șoptind într'aiurea «fără *i* și fără *ă*...».

Când să plec, Giuglan își mai aprinse o țigare și uitându-mi-se adânc în ochi, oftă:

— Oare în iad o fi tutun?!

N. PORA.

CONTRA VOTULUI UNIVERSAL

(SCHIȚĂ)

Mai acum câțiva ani, se anunță candidatura unui bărbat însemnat, fost de mai multe ori ministru, pentru un loc vacant la colegiu I de Senat, într'un oraș din provincie.

Se punca mare preț de opoziție pe reușita aceasta, căci avea să hotărască, unde este adevăratul partid.

Guvernul este îngrijat, deoarece candidatul opoziției este un luptător foarte serios, iscusitul și cunoscutul general și în armată și în luptele electorale. Prefectul județului, primarul, comisarii, subcomisarii sunt în mișcare. Orașul se împarte în două tabere vrăjmașe. Autoritățile se poartă omenos cu unii cetățeni, barbar cu ceilalți. Sergenții de stradă, subcomisarii, comisarii, prefectul de poliție veghează...

Fiecare membru al opoziției este urmărit de aproape. Tot se știe: unde a fost ziua, la cine s'a dus noaptea, pe cine-a salutat. Unii sunt însărcinați cu procesele de contravenție, alții să afle părțile slabe ale partizanilor opoziției și astfel să le poată înfrâna activitatea.

Mi niștrii onorează cu prezența Excelenții lor orașul se țin întruniri, se botează, se cunună, se fac promisiuni solemne pantru îndreptarea economică a târgului..

Generalul se instalează cu două săptămâni înainte de alegere și o ia sistematic. Împarte orașul în cinci despărțituri, fiecare despărțire în grupe de străzi. Șef al orașului se proclamă el, sub dânsul câte-un elector însemnat peste fiecare despărțire, mai jos câte-un sergent elector pe mai multe străzi, apoi căprarul pe câte o stradă.

Căprarii să observe străzile, sergenții grupele de străzi și electorii despărțirile și scara să dea cu toții raport în regulă șefului asupra activității de peste zi. După raport să se facă din nou și mereu cercetarea listei și să se ia măsuri pentru a doua zi.

O tactică electorală fără pereche... Pe urmă șeful începe vizitele cu electorii, apoi cu sergenții și cu căprarii. Vizetele le face la toți cetățenii alegători la colegiul I de Senat, fără deosebire de culoare politică, ba chiar și la unii nealegători, care însă pot influența într'un fel sau altul.

Orașul e în fierbere... Nu s'a mai văzut niciodată o așa propagandă, așa alegere. Fără discursuri, fără întruniri, candidatul opoziției caută contactul direct cu alegătorul, se muncește să-l convingă.

Insoțit de un elector, generalul se prezintă și la preotul Păsculescu, om cunoscut, cu avere, alegător în colegiul I, stimat și venerat de tot orașul.

Generalul sărută mâna preotesei, care se pierde cu

totul la gândul că un general vestit, un fost și viitor ministru, le-a făcut cinstea să-i viziteze. Și încă ce cinste!

— Cum e la București, maică?

— Nu știu, n'am fost de câteva zile.

— Ei! Bucureștii! Bucureștii! acolo-i de trăit... Da ce-ți face cuconița? Ai copii? Sunt mari?

Perdută cu totul, face la întrebări fără să mai aștepte răspuns, în vreme ce Sfinția sa Păsculescu vorbește încet într'un colț al camerei cu electorul.

— Da, poftiți o dulceață? De care?... Are maica de prune, de caise verzi, de portocale...

Sfinția sa Păsculescu surăde pe sub mustață, ochii îi joacă în cap și privește drept în față pe generalul care, mulțumit, dă să plece.

— O cafeluță, maică, n'ar strică...

— Ei, cum ți se pare? Ne votează, zice Generalul.

— De, e cam șiret popa, răspunde electorul.

— Nu cred să nu ne voteze. S'a arătat așa de...

— Apoi, uite ce pretenții are: I) Mi-a spus că vremurile sunt grele, că lumca crede că are ceva, dar că e sărac lipit pământului. Mi-a pretins doi sutari, i-am făgăduit unul. II) Are un fecior doctor în drept dela Bruxelles. S'a prezentat la examenul de echivalența diplomei la Universitatea din Iași și a fost respins. Mi-a spus că ne votează la sigur, dacă faceți să reușească la acest examen la Universitatea din București până în ziua alegerii. III) Să-i promiteți solemn, că, atunci când veți veni la putere, veți da feciorului său un post de inspector comunal.

Generalul se încruntă... stă dus pe gânduri... i se zdruncină atâtea convingeri, atâtea credințe, dar... toate se împlinesc până în ziua alegerii: Sfinția Sa încasează suta, fiul său trece examenul de echivalența diplomei și i se promite solemn și postul de inspector comunal la venirea partidului la putere...

Iată și ziua alegerii. Electorii, sergenții și căprarii generalului, după regula stabilită, trebuie să vestească pe alegătorii partizani să vie la vot. La ora 9 a. m. cunoscutul elector se prezintă la Sfinția Sa Păsculescu, să-i dea de știre, dar... preotul a plecat de-acasă dela 8. Se mai întoarce electorul pela 11, Sfinția Sa nicăiri și nici pela vot n'a dat.

— Vine părintele la masă, maică preoteasă?

— Cred că vine, domnule.

— La câte luați masa?

— Apoi pe la 12, maică.

Se întoarce electorul la 12, mai vine pe la 1, apoi pela 2, pela 3, la 4, 4^{1/2}, Sfinția sa nicăeri.

— Unde-i părintele, maică?

— Nu știu.

— E în oraș? N'a plecat nicăeri?

— De, cu așa zic.

— Păi, n'a venit la vot.

— Știu eu? Treaba lui.

— Unde l-am putea găsi?

— N'am de știre...

Pleacă electorul amărât și vorbește singur. Nu pricep nimic... Nu se poate... i s'a întâmplat ceva... dar preoteasa-i liniștită.

La ora 5, urna se închide și preotul tot n'a venit la vot, fiindcă dela 8 dimineața până la 6 scara a sta

închis în odaia rectorului cimitirului și și-a torturat mintea ca să priceapă adânc suferințele sfinților părinți ai bisericii...

Generalul a reușit, dar Sfinția Sa Păsculescu a reușit și mai bine, căci cu un vot a făcut două lovituri: a tratat cu candidatul opoziției și cu guvernul absolut pe aceleași baze și după terminarea alegerii a încasat suta, și băiatul reușit la examenul de echivalența diplomei, a fost numit imediat inspector comunal.

La câteva zile după această întâmplare, Sfinția Sa Păsculescu, într'un cerc de cetățeni, bătea cu pumnul în masă și căută să-i convingă:

— Nu, nu, taică, țopârlanii ăia, ghiorlanii ceia nu sunt pregătiți pentru viața cetățenească și mai ales pentru votul universal... Ei sunt sălbatici, nu știu să-și prețuiască votul... Eu, taică, sunt adânc convins contra votului universal...

M. STROESCU

MINUNEA EXISTENȚEI

(fragmente din *Sartor Resartus*)

Pentru oamenii cu apucături speculative, scrie Teufelsdröckh,¹⁾ vine o vreme, vin ceasuri de meditație, ceasuri dulci dar grozave, când în uimire și spaimă îți pui întrebarea cea fără de răspuns: cine sunt *Eu*; lucrul care-și poate zice sieși «Eu» (*das Wesen das sich ICH nennt*)? Lumea cu treburile ei zgomotoase piere în depărtare, — vederea se afundă în adâncimea goală, și rămâi singur cu Universul, și în tăcere te pui în legătură cu el, ca o misterioasă Prezență în fața alteia.

Cine sunt eu; ce este acest *Eu* al meu? O voce, o Mișcare, o Aparență; vre-o Idee a Minții Veșnice întrupată, făcută vizibilă? *Cogito, ergo sum*. Vai, sărmâne Cugetător, slabă explicație. Eu sunt, e destul de sigur; și adineauri nu eram: dar, de unde? cum? încotro? Răspunsul se găsește pretutindeni împrejur, scris în toate culorile și toate semnele, exprimat în toate accentele de bucurie și de durere, în miile de chipuri, în miile de voci ale armonioasei Naturi: dar unde este ochiul și urechia isteată care va prinde înțelesul acestui Apocalips scris de Dumnezeu? Suntem ca într'o nemărginită Fantasmagorie și Peșteră a Aparițiunilor; sunete, vedenii multicolore plutesc împrejurul simțurilor noastre; dar pe El, pe Neadormitul, care a făcut visul și pe visător, pe El nu-l vedem. Creațiunea se întinde în fața noastră ca un glorios curcubeu; dar Soarele care l-a făcut stă la spatele nostru, ascuns de noi. Așa că în ciudatul nostru vis ne acățăm de umbre, ca și cum ar fi substanțe, și când dormim mai adânc atunci ni se pare că suntem mai deștepți!—

Păcat că toate metafizicele de până astăzi s'au arătat atât de nerodnice! Secretul Existenței Omului a rămas tot ca secretul Sfinxului: o enigmă nedescifrabilă, din necunoașterea căreia suferim moartea, cea mai rea moarte, cea spirituală. Ce sunt Axiomele, Categoriile,

Sistemele și Aforismele voastre? Vorbe, vorbe. Inalte castele în aer sunt meșteșugit zidite din vorbe pe care le adună un bun ciment de Logică; dar într'însele nicio cunoștință nu va veni să locuiască.

Spațiul cu fratele său Timpul sunt dela început culorile dominante ale Peșterii Aparițiunilor noastre, sau mai bine zis canavaua (bătătura și urzeala) pe care sunt zugrăvite toate Visele și Vedeniile vieții noastre. Totuși o meditare mai adâncă a arătat unora că Spațiul și Timpul atât de misterios nedespărțite de toate gândurile noastre nu sunt decât niște superficiale și pământesteți aderențe la cugetare; că Vizionarul le poate desluși unde se înalță din ceresul Pretutindeni și Totdeauna: n'au conceput oare toate neamurile pe Dumnezeu ca Omniprezent și Veșnic, existând ca un universal ACI, ca un etern ACUM? Gândește-te bine și vei vedea și tu că Spațiul nu este decât un mod al simțurilor omenești, tot așa și Timpul; nu *este* nici Timp nici Spațiu: *Suntem* — nu știm ce; — scânteii de lumină plutind în eterul Zeității!

O Doamne, e ceva misterios, e amețitor să te gândesti că fiecare din noi nu numai că purtăm cu noi un viitor Spirit, dar suntem de fapt Spirite! Mădularele acestea, de unde le avem; și Forța asta furtunoasă; și sângele aducător de viață cu Patimile lui aprinse? Nu sânt decât pulbere și umbră; un sistem de umbre adunate împrejurul *Eului* nostru; Carne în care se arată, pentru câteva clipe sau câțiva ani, Esența Divină Războinicul acela, călare pe puternicul său cal, scoate flăcări prin ochi; în brațele și în inima lui e numai putere: dar războinicul și calul sânt numai o vedenie, o forță revelată, atât și nimic mai mult. Calcă mândri pământul, ca și cum ar fi o substanță tară: nebunilor! Pământul e numai o pieleță; se despică în două și războinicul cu calul lui se scufundă în adâncimi. Nici închipuirea nu-i mai putea urmări. Adineauri, nu erau încă, peste o clipă nu mai sânt, nici cenușa lor nu mai este.

Așa a fost dela început, așa va fi până la sfârșit Generație după generație, spiritul ia forma unui corp și eșind din noaptea Cimeriană, ca un trimis al Cerului, *apare*. Fiecare cheltuiește forța și focul cât este într'însul; unul măcinând la moara Industriei; altul ca un vânător, suindu-se pe înălțimile alpine amenițătoare ale Științei; un altul e sfâșiat în lupta nebunească cu aproapele lui: — și apoi Trimisul ceresc e chemat înapoi; vestmântul lui pământesc cade și îndată se preface pentru simțuri într'o umbră ce piere. Astfel, întocmai ca o artilerie a Cerului plină de flăcări și de trăsnete, trăznește și fulgeră această misterioasă *Omenire*, într'o vastă și neîntreruptă măreție, prin Adâncimea necunoscută. Intocmai ca o oaste de spirite create de Dumnezeu, suflând foc, răsărim din gol; ne grăbim ca o furtună pe pământul mirat, apoi ne cufundăm din nou în gol. Munții pământului se nivelează la trece-rea noastră, mările se umplu; poate Pământul, care e mort și numai o vedenie, să se împotrivescă Spiriteilor, care au realitate și sânt vii? — Dar de unde? O Ceruri, încotro? Simțurile nu răspund; Credința nu

1) Nume făurit de Carlyle pentru eroul romanului sau humoristico-filosofic *Sartor Resartus*. Este un profesor de filosofie (de lucruri în general) la Universitatea germană din *Weissnichtwo* (nu știu unde), autorul unei cărți asupra *Filosofiei Hainelor*.

știe; știm numai că prin Mister la Mister, dela Dumnezeu spre Dumnezeu.

«Suntem din acciaș stofă

Ca și visele noastre și scurta noastră viață

E împresurată de somn!»¹⁾

THOMAS CARLYLE
(Tradus din englezește de C. A.)

RĂSBUNĂTORUL

Fedor Fedorovici Sigaev, cum se încredințează pe deplin, că nevasta lui îl înșeală, intră în prăvălia de arme: «Smucs și C-ie», să-și cumpere un revolver bun pentru răsbunare. Pe față i se poate citi furie, amărăciune și o hotărîre nestrămutată

— Știu eu, ce-mi rămâne de făcut!.. să gândește el. Cinstea casei pătată..., numele meu terfelit în noroiu... desfrâul domnește pretutindeni... Și din pricina asta, eu ca cetățean și ca om cinstit... trebuie să nu iert... să mă răzbun!.. Mai întâi am s'o omor pe ea și pe ibovnicul ei și după aceea am să mă omor și pe mine!..»

Nici nu și-a ales încă revolverul și n'a omorât încă pe nimeni, dar în mintea lui să și zugrăvesc trei trupuri ucise..., cu capetele sdrobite... sângele curgând din răni..., învâlmășală..., mulțime..., gară cască povestind întâmplarea... Plin de o bucurie răutăcioasă, bărbatul cu cinstea casei pătată parcă și vede groaza rudelor și a lumii... cele din urmă clipe ale înșelătoarei..., cele dintâi articole și rânduri din lege... ruperea legăturilor cu neamurile...

Vânzătorul din prăvălie, un franțuz cu privirea vioaie, puțin cam pântecos și cu o jiletcă albă, scoate într'una la revolvere și zâmbeste galeș, legănându-se, când pe un picior când pe celalt.

— Eu unul v'ași sfătui, dom'le, să cumpărați revolverul ăsta... foarte frumos... sistem «Smit și Veson». Cea din urmă descoperire... cu trei piedici și un extractor... Bate la 600 de pași..., cu foc central... Uitați-vă numai dom'le, cât de frumos e lucrat... Sistemul cel mai la modă, dom'le... Vindem zilnic câte 10 bucăți pentru tâlhari, lupi și ibovnici... Bate bine fără greș... Lovește la foarte mare depărtare și trece și prin femeie și prin ibovnic... Și dacă e vorba, dom'le, de cei ce vor să se omoare ei singuri, apoi, zău, nu știu, de mai e vreun alt fel mai bun!..»

Vânzătorul ridică cocoșul și-i dă drumul, suflă pe țevă, ia la ochi cu el și pare foarte încântat de marfa lui... După fața lui vioaie ai crede, că e în stare să-și tragă el singur un glonte în tâmplă, de ar fi stăpânul unui revolver de un sistem așa de frumos ca «Smit și Veson».

— Și cât face? întreabă Sigaev.

— 45 de ruble, dom'le!..

— Hm..., pentru mine nu fac! E prea scump.

— Atunci..., dați-mi voie, dom'le să v'arăt altul... un sistem mai ieftin... Nu doriți să vedeți? Aveți, de unde alege... Fel de fel de prețuri... De pildă..., revolverul ăsta, sistem «Lefoșe» e numai 18 ruble..., dar..., (și aci vânzătorul face un gest de dispreț...) dar... sis-

temul ăsta, dom'le s'a învechit... Astăzi doar proletarii intelectuali și săracii mai cumpără astfel de revolvere... Dar altfel ar trebui să fii nebun, ca să-ți închipui, că ți-ai putea sbura creerii sau ți-oi omori femeia cu un «Lefoșe!..» Astăzi au trecut numai cele ale lui «Smit și Veson...»

— N'am nici o nevoie să mă omor singur și nici să ucid pe altcineva!.. răspunde Sigaev posomorât. Il cumpăr să-l am acasă..., când oi pleca la țară..., pentru hoți...

— Pe noi nu ne privește, de ce vreți să-l cumpărați!, — răspunde vânzătorul cu un surâs pe buze și lăsându-și ochii în jos. — Dacă am sta și am căută să aflăm de fiecă dată pricina..., atunci..., dom'le, ar trebui să închidem prăvălia... Dar ca să înfricoșați tâlharii cu «Lefoșe», dom'le asta... nu merge, pentru că nu răsună tare... Dacă vreți așa marfă... eu unul v'ași sfătui să luați un pistol cu capsă «Mostimer», așa numitele pistoale de duel...

«Oare n'ar fi mai nimerit lucru să mă bat în duel? îi trece prin gând lui Sigaev. A, nu..., prea multă cinste!.. Pe astfel de ticăloși trebuie să-i ucizi ca pe niște câini!..»

Vânzătorul cu niște mișcări pline de moleșeală să leagă când spre dreapta, când spre stânga și zâmbeste vorbind într'una, până ce adună în față-i o întreagă movilă de revolvere. Dar cu mai mult drag și cu mai multă poftă să uită la Smit și Veson. Sigaev ia în mână un revolver de sistemul cel nou, cu ochii turburi se uită la el și rămâne dus pe gânduri... Incepe să-și facă socoteala, cum are să le sfărâme țevile capetelor... cum are să curgă sângele valuri pe țoale și pe podele... cum are să dea din picioare rănita... Dar pentru sufletul lui otrăvit asta e prea puțin... Priveliștea asta grozavă, numai țipete și sânge, nu-l mulțumește... Să căznește să născocească ceva și mai groaznic...

«Uite ce! Am să-l omor pe el și după aceea mă ucid și pe mine!, — se gândește el, — iar pe ea am s'o las să trăiască... las' s'o roadă muștrarea de cuget și disprețul lumii... Pentru o fire iute ca a ei, asta e cu mult mai chinuitor decât moartea...»

Și începe să-și închipuie, cum îi va fi înmormântarea; el, batjocoritul, stând întins în sicriu, cu un zâmbet plin de blândețe pe buze, — iar ea, trasă la față și zdrobită de muștrare de cuget, mergând în urma sicriului ca Niobe și neștiind, unde să se ascundă de privirile zdrobitoare și pline de răutate, pe cari i le aruncă mulțimea înfuriată....

— Văd, dom'le, că vă place mai mult «Smit și Veson!» — îl trezește din gânduri vânzătorul. Dacă vi se pare că-i prea scump, pot să vă las 5 ruble... Și dacă-i vorba mai avem și alte feluri mai ieftine...

Și un zâmbet galeș să ivește pe chipul franțuzului, care se mai duce de mai scoate din rafturi încă vre-o 12 pachete cu revolvere.

— Uite, dom'le! prețul unuia de felul ăsta e numai de 30 de ruble... Nu-i scump..., mai ales acum, când vânzarea a scăzut foarte mult, în vreme ce vama și patenta se urcă la ceas, la ceas!.. Dom'le pe D-zeul meu mă jur, că sunt conservator, dar... crede-mă și d-ța,

1) Shakspeare, *The Tempest*, act. IV, sc. I.

că nu mai pot răbdă nici eu !... Ia gândește-te numai ! Cursul și tariful vămii s'a urcat așa de mult, că nu mai pot cumpără puști decât numai cei bogăți !... Sărăcimii i-au rămas numai puștile de Tula și chibriturile de fosfor !... Armele de Tula ! Dar... asta-i curată nenorocire !... Tragi cu'n revolver de felul ăsta într'o femeie și te lovești în sold !...

Pe Sigaev îl cuprinde pe neașteptate jalea și o mare mâhnire îi învăluie sufletul la gândul, că și el va muri și nu va putea vedea chinurile înșelătoarei. Răzburarea e dulce numai atunci, când îi poți vedea rodul. Dar... n'are să se poată folosi de ea, căci o să stea închis în sicriu și n'are să simtă nimic.

«N'am să fac așa !, — plănuște el. Întâi am să-l omor pe el, după aceea am să iau parte la înmormântarea lui și apoi... mă omor și eu !... Dar se mai poate întâmpla și altceva... să mă prindă înainte de înmormântare și să-mi ia arma... Atunci, mai bine așa : îl omor pe el, iar pe ea o las să trăiască... Eu... eu, deocamdată nu mă omor, ci mă duc să mă închidă... Am eu vreme să mă omor... E bine să mă închidă, căci la judecată am să pot arăta celor mari și întregii lumi toată purtarea ei josnică... Dacă mă omor..., atunci se poate, ca ea cu minciunile și obrăznicia ei să caute să dea toată vina pe mine și lumea să-i dea ei dreptate ; — pe când, dacă nu mă omor, atunci...»

Dar peste o clipă iar se resgândește :

«Dacă măucid, se prea poate, ca lumea să mă învinovățească pe mine și să bănuiască, c'am fost un om de nimic... Și apoi..., cam la ce m'ași omori ? Asta... una... — După aceea... să te omori, înseamnă să fii un fricos... Va să zică : îl omor pe el, pe ea o las să trăiască, iar eu mă duc de mă predau... Pe mine or să mă judece ; ea va trebui să se înfățișeze ca martoră... Parcă o văd, cum a.e să se mai turbure și să se rușineze, când are s'o întrebe judecătorul... Nici vorbă, că judecătorii, lumea și toate gazetele au să țină cu mine !...»

...Și Sigaev se tot gândește așa, în vreme ce vânzătorul îi tot cară mereu la marfă știind, că datoria lui e să mulțumească pe cumpărător.

— Uitați-vă ! Sisteme noi englezești, pe cari nu'i multă vreme, de când le-am primit !—spune el. Dar vă încredințez, dom'le, că toate sistemele astea, nu fac nici un ban față de «Smit și Veson»!... Zilele astea, — îmi închipui, c'ați aflat și d-voastră, — un ofițer a cumpărat dela noi un revolver sistem «Smit și Veson... A tras un foc în ibovnic și...—cum ce credeți ? Glonțele a trecut prin trupul ibovnicului, a sfărmat o lampă de bronz, a intrat într'un pian cu coadă, a ieșit din pian, și-a schimbat drumul, a omorât un câine și a rănit ușor pe femeu...

Efect minunat și care face cinste firmei noastre ! Ofițerul acum e la închisoare... Nici vorbă nu mai încap, c'au să-l trimeată la ocnă !... Asta din pricină, că la noi prea s'a învechit legea...; după aceea, dom'le, fiindcă judecătorii totdeauna țin cu ibovnicul ! Foarte rău, dom'le !... Și știi de ce ?... Fîndcă și judecătorii și jurații și procurorii și apărătorii, toți trăiesc cu femeile altora și pentru ei nu'i nimic, dacă în Rusia numărul bărbaților scade cu unul !...

Lumea noastră tare s'ar mai bucura, dacă cârmuirea ar trimete toți bărbații la Șakalin !... Oh... dom'le... nu vă închipuiți, cât de scârbit sunt în sufletul meu din pricina desfrâului ăstuia !... În ziua de azi tot așa de ușor ți se îngăduie să fii ibovnicul femeii altuia, cum ți s'ar îngădui să fumezi țigara altuia, ori să citești cărțile altuia ! Pe zi ce trece, vânzarea scade și scade într'una,—dar de aici nu urmează, că scade și numărul ibovnicilor, ci înseamnă, că bărbații se împacă cu starea asta de frica judecătorilor și a... ocnei !...

Și vânzătorul se apropie și mai mult de Sigaev șoptindu-i :

— Și cine-i vinovat de asta, dom'le ?... Cârmuirea !...

«Să iei drumul Sakalinului din pricina ori cărui fleac, asta nu'i faptă de om cuminte !—se gândește Sigaev. Dacă mă duc la ocnă, are să aibă prilejul să se mărite a doua oară și să-și înșele și pe cel de al doilea bărbat... O să rămână ca biruitoare !... Hotărât : pe ea o las să trăiască, nu-l omor nici pe el și... nici pe mine nu mă omor !... Trebuie să născocesc altceva, care să-i usture mai rău !... Am să-i pedepsesc cu disprețul meu și am să pornesc un proces de despărțenie, care are să facă mult sgomot !...»

— Uitați-vă, dom'le..., încă un sistem nou !— spune vânzătorul, scoțând din rafturi altă grămadă... Fiți bun, vă rog, de vă uitați la mecanism,—e fără pereche...

Sigaev, după hotărârea pe care a luat-o, nu mai are nevoie de revolver, dar vânzătorul îl tot pofteste și dă jos din rafturi și desface într'una altă marfă. Bărbatul batjocorit se rușinează, că din pricina lui vânzătorul s'a aprins așa de mult, să chinuie, zâmbește șiși pierde vremea în.zadar...

— Bine..., dacă e așa...!—spune Sigaev. Am să mai trec pe aici, sau... sau am să trinet pe cineva...

Vede fața vânzătorului tresărind și ca săși îndrepte greșala, — de mai poate —, se crede dator să cumpere ceva. — Dar ce să cumpere ? Se uită prin rafturile prăvăliei, să zărească ceva mai ieftin și de odată privirea-i cade asupra unei plăși verzi, atârnată de ușă.

— Asta..., ce-i asta ?, întrebă el.

— Setca pentru prins potârnichi...

— Și care-i prețul ?

— Opt ruble, dom'le ?...

— Împachetează-mi-o !

Și bărbatul batjocorit plătește opt ruble, ia setca și simțindu-se și mai rănit, — iese din prăvălie.

UN CÂINE SCUMP

Locotenentul Dubov, ofițer bătrân de acum, — și voluntarul Knaps stau la masă și beau.

— Câine fără pereche !, — spune Dubov, arătând lui Knaps câinele său Milca. Minunat câine ! Uită-te numai la botul lui ! Numai botul... cât face ! Dacă găsesc vr'un iubitor de așa ceva, numai pe bot iau 200 de ruble ! Ce ? Nu crezi ? Atunci... nu știi nimic !...»

— Înțeleg eu, dar...

— Dar nu vezi, că-i seter..., seter cu sânge curat englezesc ? Ce mai trup ! Ce auz și ce miros ! Doamne..., ce mai miros ! Știi, cât am dat pe Milca, când am luat-o ? Și eră încă mîitică ! O sută de ruble ! Minunat câine ! Milco ! Hoțo ! Proasto ! Milco ! Vîno 'ncoace..., cățelușule !... Vin' la mine, puiule !...»

Dubov trage pe Milca spre el și -i sărută urechile. Ochii i se umplu de lacrimi.

— Lasă..., hoțoica mea frumoasă ! Lasă ! N'am să te dau nimănui ! Numai tu să mă iubești ! Mă iubești, Milco ? Mă iubești ? Ei..., destul !... Eși afară !... strigă pe neașteptate locotenentul. Mă umpli pe tunică de noroi cu etichete tale murdare !... Da, dragă Knaps ! Am dat pe ea o sută de ruble ! Aveam și pe ce ! Numai de un singur lucru îmi pare rău : n'am vreme să vînez de loc ! Să strică câinele fără nici o treabă și-și îngroapă dărrurile !... De aceea vreau și să-l vînz ! Cumpără-l tu Knaps ! Ai să-mi fii recunoscător toată viața ! Și dacă n'ai bani de ajuns, de..., ți-l vînz și cu jumătate de preț !... Ia-l și cu 50 de ruble !... Fură-mă !...»

— Nu dragul meu !..., — răspunde Knaps oftând. Dacă Milca d-tale ar fi cel puțin câine, atunci..., de..., poate..., așa..., de...

— Cum ? Milca nu-i câine ?, — se miră locotenentul. Knaps, ce-i asta pe tine ? Milca nu-i... câine ! ! Ha, ha !... Și cam ce-ți închipui, că e ? Cățea ? nu ? Ha, ha !...»

Bravo, băete! nici nu poți deosebi un câine de— cățea!
— Dar... d-ta..., îmi vorbești, ca și cum ași fi orb sau copil!..., — zice Knaps foarte supărat. Nici vorbă că-i cățea!...

— Ei ași!... Nu cumva ai fi în stare să-mi spui, că și eu oi fi femeie? Ah, Knaps, Knaps! Și ai mai învățat și la o școală tehnică! Nu, sufletul meu!..., Așa e câine... toată ziua! Și nu se mai găsește câine, care să i se poată asemăna! Dar d-ta..., ce..., nu cumva ești... bărbat? Ha, ha!...

— Ei..., iartă-mă, Mihail Ivanovici, dar... d-ta mă iei drept prost!... Să știi că mă supăr!...

— Ei... și la urma urmei..., n'am nevoie! Să te ia dracul! N'o mai cumpără! Nu știi nimic!... Ești în stare să-mi spui, că așa... nu-i picior, ci... coadă!..., Nu mai am nevoie! Îți voi am biele! Vahrameev, adu coniac!...

Vistavoii le aduce coniac. Prietenii își toarnă în pahare și rămân duși pe gânduri. Trece o jumătate de ceas în tăcere...

— Și... chiar de ar fi cățea!..., — rupe tăcerea locotenentul, privind posomorât sticla. — Straniu lucru!... Atât mai bine pentru d-ta!... Ți-ar face la cățea în fiecare an și ori cine i-ar cumpără cu cea mai mare plăcere!... Nu înțeleg, de ce-ți plac așa de mult câinii?... Cățelele sunt de o mică de ori mai bune. Partea femeiască e și mai recunoscătoare și se apropie mai lesne de om... Și 'n cele din urmă, de ți-e atâtă groază de partea femeiască... poftim..., ia-ți-o..., ți-o las cu 25 ruble!...

— Nu, porumbelul meu! Nu dau nici o copeică! Mai întâi — fiindcă n'am nevoie de câini și al doilea, — pentru că n'am bani!...

— Dar... așa trebuia să-mi spui dela început! Milco ieși afară!

Vistavoii aduce la masă ochiuri. Prietenii se pun să mănânce și golesc cratița în tăcere.

— Bun băiat mai ești, Knaps!, — spune locotenentul ștergându-se la gură. Îmi pare rău numai, că pleci... așa..., fără nimic... Știi ce? Ia câinele fără nici un ban! Uite..., ți-l dăruiesc!

— Și ce să fac cu el, dragul meu?, — întrebă Knaps suspinând. Am pe cineva să-i poarte de grijă? Nu-mi trebuie!

— Ei... nu-ți trebuie... și nu-ți trebuie! Dracul să te ia! Spune că nu vrei... și de asta nu-ți trebuie! Dar..., unde pleci? Mai stai!

— Knaps să scoală șiși ia chipiul.

— E vremea de plecare. Ce bine!, — spune el căscând.

— Atunci... așteaptă..., că merg și eu... să te petrec!...

Dubov și Knaps își pun mantalele pe ei și ies în stradă. Fac vre-o sută de pași și... tac.

— Nu știi pe cineva, căruia i-ași putea da câinele ăsta?, — începe locotenentul. Nu cunoști pe nimeni? N'ai vre-un prieten? După cum vezi..., câinele e bun și de soi, dar... n'am nevoie de el!

— Dragul meu..., nu știu pe nimeni!... Ce cunoscuți am eu pe — aici?

Și atâtă. Până acasă la Knaps prietenii nu mai scot vorbă din gură. Numai când Knaps strânge mâna locotenentului și deschide ușa casei, Dubov tușește și întrebă nehotărât:

— Nu știi cumva, dacă..., hingherii primesc sau nu... câini?

— Nu știu!... Or fi primind poate..., dar nu te pot încredința bine de tot!

— Măine am s'o trimet cu Vahrameev. Dracu s'o ia! Urât câine! Scârbos! Nu numai, că mi-a murdărit toată casa, dar ieri mi-a mâncat toată carnea din bucătărie... Afurisita naibei! Cel puțin, de-ar fi de soi, dar așa... dracul mai știe, ce e..., o corcitură..., din vreun câine de oi cu vre-un... porc! Noapte bună!

— Cu sănătate! spune Knaps.

Poarta se închide și locotenentul rămâne pe gânduri.

V. A. CEHOV

„tradus din rusește de G. Carp“.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

PĂSTORII SUB LUMINA ȘTIINȚEI

D-l Ovid Densușianu a deschis în ziua de 13 Aprilie curent în sala No. VII a Universității un curs cu privire la însemnătatea migrațiilor păstorești în dezvoltarea limbilor romanice. Această problemă enunțată de acum doi ani într'unul din buletinele societății filologice privește o chestiune importantă în deosebi pentru noi Români; ea pune sub o lumină cu totul nouă aceea vieță de păstori, în care au excelat cu deosebire strămoșii noștri, și care din disprețul oamenilor de știință a rămas până acum în întuneric. Punctul principal la care tinde d-l Densușianu în această nouă problemă este evidențierea unei continuități a elementului și graiului romanic între Carpați, Alpi și Pirinei, datorită migrațiilor păstorești între aceste regiuni. În această lecțiune de deschidere, după ce arată că neîncrederea unor filologi în această teorie nu-l împiedică de loc în convingerea pe care și-a creat-o prin fapte sigure, științifice — lucru ce de altfel a fost admis de alți savanți — D. Densușianu își propune ca primă chestiune să arate că originea păstoritului nu e romanică, ea se afundă în cele mai vechi timpuri ale istoriei poporului roman, probând acestea cu citate din autori romani recunoscuți. De altfel însăși firea vieții de păstori, aceea de a colinda neconținut dintr'un loc într'altul fără a se stabili undevă, explică marea forță de expansiune a poporului roman, care răspândea odată cu sine și civilizațiunea sa, chiar graiul roman. Această fire și aceiași forță de expansiune nu s'a observat la nici unul din neamurile romanice mai bine ca la poporul nostru. Aceasta a dovedit-o d-l Densușianu cu altă ocaziune, într'o conferință ținută la «Societatea femeilor române» — rezumatul acelei conferințe s'a publicat într'unul din numerile trecute ale *Noii reviste române*.

A doua chestiune premergătoare, pe care d. Densușianu o pune în acest curs de deschidere este importanța cea mare ce a avut păstoritul în trecutul nostru istoric. Cu citate din cronici, D-sa arată că de viața de păstori e legată chiar întemeierea principatelor noastre. Într'una din redacțiunile sale, Simeon Dascălul spune clar că o seamă de păstori din Nordul Moldovei înaintând cu turmele lor peste munți dincoace și plăcându-le locul s'au întors și au îndemnat și pe alți tovarăși să vie cu ei și astfel s'au stabilit formând un mic stat; iar mai departe același cronicar spune de Dragoș, că a fost tot păstor... De altfel însăși legenda fundării Bucureștilor are la bază un element real sigur, un păstor...

Pentru noi păstoritul mai are un interes și acesta mai general și mai distins, acela de a fi contribuit la unitatea graiului românesc; prin dese migrațiuni dela un loc la altul, ciobanii au menținut o apropiere de grai între diferitele regiuni românești, pe câtă vreme în alte regiuni romanice, la distanțe de 100—200 Km. și chiar mai mici, graiurile diferă radical.

Influența vieții de păstor asupra Românilor mai este din punct de vedere sufletească moral; într'adevăr firea Românilor se apropie mult de firea păstorilor.

E evident că explicarea și susținerea prin fapte științifice a problemei pe care d. Densușianu o pune pe tapet poate să pasioneze pe mulți cari găsesc prin ea pe lângă o înălțare sufletească într'un domeniu de știință și o mândrie națională.

V. H.

Elixir dentifrice
DENTALINA
Praf și Pastă ...
Frumusețea-dintilor
Higienea-gurei
D. S. G. KONYA
Chimist ...
Farmacistul-curței
*Regale ** IASSY ***

20 MAI

Deschiderea Băilor Movila Techir-Ghiol

— Băi calde de nămol, reci de lac și Băi de Mare —

Numărul camerilor fiind relativ mic, iar cererile crescând, se menține dispozițiunea închirierii camerilor pe serii de câte o lună. Prima serie 20 Mai, 20 Iunie; a doua 22 Iunie, 22 Iulie; a treia 24 Iulie, 24 August. Închiderea stagiunii 1 Septembrie.

Închirierile se fac nominal, fără drept de cedare.

Masa în Hotelul mare, table d'hôte 6 lei de persoană zilnic, corinzând și cafeaua cu lapte. Copiii până la 10 ani, lei 3. Restaurantul mic table d'hôte 5 lei și 2,50. Se servește și à la carte. Abonamentele la Restaurant nu sunt obligatorii. Cantina cu prețuri foarte moderate.

Vizitarea medicală pentru luarea băilor este obligatorie. Poștă, Telegraf, Farmacie, Infirmerie, Tramcar dela 1 Iunie.

Se observă respectarea strictă a regulamentului Stațiunii.

Angajamentele pentru camere se fac chiar de acum la biuroul vânzării loturilor, în strada Modestiei No. 3, București, până la 15 Mai și dela această dată la Stațiunea băilor, prin Constanța.

Pentru orice informațiuni a se adresa la biuroul.

Administrația

A V I S

Sâmbătă 25 Aprilie (8 Maiu) 1909, orele 10 dimineața, va avea loc în sala specială de trageri a loteriei privilegiate pe clase a regatului român, calea Victoriei No. 192 — casa pendinte de ministerul de finanțe — amestecul și punerea în urnă a celor 19.500 buletine câștigătoare destinate clasei a 6-a loteria V-a.

Tragerile clasei a 6-a vor începe la 27 Aprilie (10 Maiu) 1909 și vor urma până la 20 Maiu (2 Iunie) 1909.

Aceste operațiuni vor începe în fiecare zi de tragere la orele 8 dimineața și vor fi efectuate de comisiunea specială a tragerilor, instituită prin înalt decret regal No. 4441 din 29 Decembrie 1906 și sub supravegherea domnilor controlori ai guvernului.

La tragerile acestei clase vor eși la sorti 19.500 câștiguri, dintre cari cel mai mare va fi în cazul cel mai norocos de lei 900.000.

Publicul este rugat a asista atât la tragere, cât și la amestecul buletinelor.

Rezultatul tragerilor se aduce zilnic la cunoștința publicului prin liste de urgență, emise de funcționarii direcțiunii, cari apar chiar în ziua tragerii și prin liste oficiale zilnice cari apar în ziua următoare. Rezultatul tuturor zilelor de tragere, se va publica prin lista oficială generală, care va apare și în Monitorul Oficial, 5 zile după terminarea tragerii.

Atragem atențiunea publică, că numai acele liste sunt oficiale și deci hotărâtoare în ceea ce privește plata câștigurilor, cari poartă semnătura unui controlor al guvernului și a directorului loteriei.

DIRECȚIUNEA GENERALĂ
a Loteriei Priv. pe clase a Regat. Român

BANCA COMERCIALA DIN TURNU-SEVERIN.

SOCIETATE ANONIMA PE ACȚIUNI

Capital social 300.000 Lei

Face cunoscut onor. public că,
FRIMEȘTE ORI-CE SUME LA ECONOMIE
SPRE FRUCTIFICARE,
IN CONDIȚIUNI FOARTE AVANTAGIOASE
PENTRU DOMNII DEPUNATORI

Cu deosebită stimă:
BANCA COMERCIALĂ DIN T.-SEVERIN
SOCIETATE ANONIMĂ

Președinte, T. Costescu.

Director, I. Giurescu.

SANATORIUL Dr. GEROTA

CONSTRUIT SI MONTAT

Special pentru tratamentul boalelor chirurgicale
OPERAȚIUNI ȘI FACERI

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

Doctorul N. I. Demetriad

Monitor al Clinicei de Maladii Genito-Urinare
din Paris (Prof. Albarau)

Instalațiune modernă pentru tratamentul de
Specialitate și Ginecologie.

.Consultațiuni 5—7.—Str. Pitar-Moșu 15.

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize,
etc. Cu adaptator pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON